

**INSTITUTIONEN FÖR FILOSOFI,
LINGVISTIK OCH VETENSKAPSTEORI**

BOKMÄSSANS KRIS HÖSTEN 2017

En analys av Maria Källssons uttalanden från ett retoriskt perspektiv och ett retoriskt kriskommunikationsperspektiv

Sara Anvestad

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Kommunikatörsprogrammet med inriktning mot myndigheter och offentlig förvaltning
Nivå:	Magisterexamen på avancerad nivå
Termin/år:	VT18
Handledare:	Ylva Byrman
Examinator:	Åsa Abelin

Abstract

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Kommunikatörsprogrammet med inriktning mot myndigheter och offentlig förvaltning
Nivå:	Magisterexamen på Avancerad nivå
Termin/år:	VT18
Handledare:	Ylva Byrman
Examinator:	Åsa Abelin
Nyckelord:	Maria Källsson, Bokmässan, Retorik, Retorisk kriskommunikation, kriskommunikation

---

- Syfte:** Syftet med denna uppsats är att undersöka Bok- och Biblioteksmässans organisationskris under hösten 2017 ur ett retoriskt perspektiv och ett retoriskt kriskommunikationsperspektiv.
- Teori:** Teorin utgår ifrån begrepp från den klassiska retoriken, bland annat ethos, pathos och logos, samt boken *Kriskommunikation* (2013) av Orla Vigsø som tar upp teorier om retorisk kriskommunikationsforskning. Begrepp som tas upp där är imagereparerande strategier, apologia och ideal apologia.
- Metod:** Närläsning och analys av tidningsartiklar med uttalanden och texter från Bokmässans dåvarande vd utifrån de begrepp som tagits upp i teorin.
- Resultat:** Bokmässan är i en kris som ter sig olika på två olika fronter. De är offer i att Nordiska Motståndsrörelsen demonstrerar i närheten av mässan och tar plats från besökarna. Mässan är förövre i att de låter den högerextrema tidningen *Nya Tider* ställa ut på mässan. Bokmässans ethos som står på spel på grund av detta. I sina uttalanden och texter går det från Källsson att utläsa flera strategier från retoriken och den retoriska kriskommunikationen. Källsson differentierar mässan från Nordiska Motståndsrörelsen och *Nya Tider* och försöker visa att Bokmässan har samma doxa som sin publik. Hennes språk i uttalanden om Nordiska Motståndsrörelsen är känslolösa medan hennes texter om Bokmässan och *Nya Tider* visar till mer känslor. Källsson duckar för halva problemet med att Nordiska Motståndsrörelsen är på plats och *Nya Tider* deltar på mässan när hon knappt vill prata om att organisationerna är högerextrema, nazistiska och rasistiska. Hon väljer att fokusera på att Nordiska Motståndsrörelsen är i vägen och att Bokmässan arbetar för yttrandefrihet.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte	1
1.2 Problemformulering	1
2. Bakgrund	3
3. Teori och Metod.....	6
3.1 Retorik.....	6
3.1.1 Ethos, pathos, logos.....	6
3.1.2 Doxa	7
3.1.3 Andra retoriska begrepp	8
3.2 Kriskommunikation.....	9
3.1.1 Vad är en kris?.....	9
3.1.2 Kriskommunikation.....	10
4. Tidigare forskning	13
4.1 Nya Tider för Bokmässan - En fallstudie om clicktivism i organisationskriser.....	13
4.2 ”Allt som är lagligt är inte lämpligt” En fallstudie om Kommunals kris 2016	15
4.3 Örebro kommuns kriskommunikation i samband med avloppsläckan i Svampen -Retorikens betydelse i den kommunikativa krishanteringen	16
5. Metod och material.....	18
5.1 Metod	18
5.1.1 Vidare forskning.....	52
5.1.2 Metodkritik.....	18
5.2 Material och urval	19
6. Analys.....	21
6.1 Vad är Bokmässan i för Kris?	21
6.2 Augusti 2017	23
6.3 September 2017.....	25
6.3.1 ”Jag förstår att jag verkar fyrkantig”	28
6.3.2 Överklagande.....	34

6.3.3 "Vi är inte naiva".....	35
6.3.4 Bokmässan öppnas	39
6.4 Oktober 2017.....	41
7. Resultat.....	46
8. Sammanfattning.....	51

1. Inledning

Bokmässan är inte bara en bokfestival där personer kan träffa sin favoritförfattare och köpa nya böcker. Bokmässan har länge varit en plattform för debatt där människor kan mötas och dela åsikter. Bokmässan har också under en längre tid tagit upp teman som ses som mer politiska än andra. De senaste åren har dessa politiska frågor och debatter hamnat mer i rampljuset och Bokmässan har blivit en arena för politiska åsikter.

Bokmässans kris gällande Nya Tider och ifall dessa skulle få ställa ut på mässan började under hösten 2016 och fortsatte under hösten 2017. Under 2016 handlade krisen om ifall Bokmässan agerade moraliskt rätt och denna tanken fortsatte till 2017. 2017 eskalerade också krisen då det nazistiska och högerextrema partiet Nordiska Motståndsrörelsen fick rätt att demonstrera samma lördag som Bokmässans dag med flest besökare och författare. Under denna tiden uttalade sig Bokmässans dåvarande vd Maria Källsson om Bokmässans ståndpunkter och åsikter om Nya Tider och om Nordiska Motståndsrörelsen.

Utgångspunkten för materialet i denna uppsats kommer vara dessa uttalanden, intervjuer och texter från Maria Källsson. Mina frågeställningar kommer handla om de olika retoriska strategier som Bokmässan använder eller inte använder för att bemöta kritik. Som metod vill jag undersöka tidningsartiklar från perioden augusti till oktober 2017 och analysera dem retoriskt.

Att undersöka och analysera Bokmässans retoriska kriskommunikation syftar att föra fram forskning om kriskommunikation i organisationer, specifikt ur retoriska perspektiv och retoriska kriskommunikationsperspektiv. Alla kriser är unika, och detta kan klargöra hur det kan bli för en organisation vars kris påverkas av vad som händer utanför organisationen, samt vad som händer när en organisation är i en kris med två olika fokus.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka Bok- och Biblioteksmässans organisationskris under hösten 2017 ur ett retoriskt perspektiv och ett retoriskt kriskommunikationsperspektiv. Detta kommer att ske genom att analysera dåvarande vd Maria Källssons uttalanden och texter.

1.2 Problemformulering

Det finns två huvudsakliga frågor som kommer undersökas och besvaras i denna uppsats:

- Vilka retoriska strategier används?

- Hur väl fungerar Bokmässans kriskommunikation?

För att kunna besvara dessa frågor kommer fokus att ligga på språk, ordval och retoriska strategier. För att kunna besvara frågorna kommer jag också besvara vad en kris är och vad Bokmässan var i för kris.

2. Bakgrund

Bokmässan, Bok & Bibliotek, skapades av Bok & Bibliotek Norden AB och Svenska Mässan 1985.¹ Mässan arrangeras i slutet av september varje år och drar ca 100 000 besökare, 35 % av besökarna är branschfolk där majoriteten är lärare och bibliotekarier. Bokmässans teman har tidigare haft fokus på olika länder och litteraturen som finns där, till exempel Litauen, Spanien och Rumänien, men teman har också varit mer politiska, som mångkultur, FN: Ursprungsbefolkningens år, och de två senaste åren yttrandefrihet och bildning.²

Nya Tider är en högerextrem tidning som ägs av AlternaMedia och grundades 2012. Den ges ut två gånger i veckan och sedan 2013 har tidningen statligt presstöd. Nya Tider beskriver sig själva som ”en nyhetstidning som granskar makteliten, besöker rättegångar och rapporterar de viktigaste nyheterna från Sverige och världen med unik information och från folkets perspektiv”.³ Nya Tider beskriver också sig själva som ”politisk inkorrekt” och de anser sig ha brett stöd från ”bland fritänkande människor som genomskådat hyckleriet i den etablerade pressen”.⁴

Nordiska Motståndsrörelsen är en högerextrem, rasistisk och nazistisk organisation och politiskt parti som av svenska politiker har beskrivits som en terroristgrupp.⁵ De är militanta och deras ledning väljs som en senat som ska ta beslut som rör landets framtid.⁶ Alla personer i ledningen är dömda för grova brott, bland annat dråp, och de beskriver sig själva som nationalsocialister och menar att de inte är nazister för att ordet inte användes av tyska nazister under andra världskriget.⁷

Den 18 april 2016 fick tidningen Nya Tider klartecken till att ställa ut på Bokmässan under september samma år. Detta uppdagades den 17 augusti då tidningen Svensk Bokhandel rapporterade ”Högerextrem tidning ställer ut på Bokmässan”.⁸ Detta fick stor medial uppmärksamhet och tidningen Djungeltrumman blev den 18 augusti den första aktören att

---

¹ Bokmässan: *Historik*. (Hämtad: 2018-05-08).

² Bokmässan: *Historik*.

³ Nya Tider: *Välkommen till Nya Tider! | Nya Tider*. (Hämtad: 2018-05-08).

⁴ Nya Tider: *Välkommen till Nya Tider! | Nya Tider*.

⁵ SVT Nyheter: ”*Nordiska Motståndsrörelsen – en terroristorganisation*”. (2017-09-21). Busch Thor, E. och Carlson, A. (Hämtad: 2018-05-21)

⁶ Expressen: *Nazistiska NMR:s mål: Inrätta tvångsarbete*. (2017-06-02). Baas, D. (Hämtad: 2018-05-21).

⁷ Nordfront: Begreppet ”nazist”. (2016-02-24). Öberg, P. (Hämtad: 2018-05-22)

⁸ Svensk Bokhandel: *Högerextrem tidning ställer ut på Bokmässan* (2016-08-17). Schmidt, L. (Hämtad: 2018-05-08)

meddela bojkott mot Bokmässan om Nya Tider skulle ställa ut. Djungeltrummans chefredaktör skrev i ett mejl till Bokmässan:

Eftersom Djungeltrumman arbetar för alla människors lika värde och mot rasism och främlingsfientlighet, vill vi inte sammankopplas med Nya Tider på något sätt.⁹

Detta är den rådande koncensus för personer, organisationer och aktörer som väljer att bojkotta mässan. Den 19 augusti svarar Bokmässan och dåvarande vd:n Maria Källsson att Nya Tider inte längre ska få ställa ut. Källsson säger att mässan har omprövat sitt beslut och ”kommit till slutsatsen att vi måste lyssna på våra besökare, författare och partners som haft starka reaktioner”.¹⁰ Ansvarig utgivare för Nya Tider uttrycker sig i samband med detta och uttrycker ”den svenska yttrandefriheten i ett nötskal” och syftar på att vissa åsikter enligt en stor allmänhet inte har rätt att uttrycka sig på grund av att den större allmänheten tycker att åsikterna är förkastliga.¹¹

Den 24 augusti intervjuar Göteborgs-Posten Maria Källsson angående turbulensen som varit angående att Nya Tider först skulle medverka och sen fick avsluta samarbetet med mässan. Källsson säger att Bokmässan står fast vid sitt beslut och att de står för alla människors lika värde.¹² En vecka senare skriver Göteborgs-Posten att mässan tar tillbaka sitt beslut och att Nya Tider ska få ställa ut igen. Källsson blir intervjuad av Göteborgs-Posten och hon berättar att mässan gjort en egen juridisk prövning och kommit fram till att de måste fullfölja kontraktet med Nya Tider.¹³ Bokmässan måste förhålla sig till det juridiska och kan därför inte bryta kontraktet med Nya Tider. Bokmässan har här gått igenom flera stadier av kritik. Först var kritiken från antirasister att Nya Tider skulle få delta, när beslutet ändrades kom kritiken från Nya Tider med anhängare att Bokmässan var hycklare som inte stod för yttrandefrihet. När beslutet ändrades igen kom kritiken från antirasister att Bokmässan måste ta ett moraliskt ansvar och kan mässan inte göra det är de inte mycket bättre än Nya Tider.

Debatten som skapades kring Nya Tider och Bokmässan 2016 var stor. Nya Tider och deras sympatisörer stod fast vid att det råder yttrandefrihet i Sverige och att de därför måste få vara med, speciellt då yttrandefrihet var mässans tema det året. Antirasister och sympatisörer till

---

⁹ Göteborgs-Posten: *Flera aktörer bojkottar Bokmässan*. (2016-08-18). Råde, O (Hämtad: 2018-05-08)

¹⁰ Göteborgs-Posten: *Nya Tider får inte ställa ut på Bokmässan*. (2016-08-19). Råde, O. (Hämtad: 2018-05-08)

¹¹ Göteborgs-Posten. Råde, O. (2016-08-19).

¹² Göteborgs-Posten: *Bokmässans vd: "Lätt att vara efterklok"*. (2016-08-24). Andersson, J. (Hämtad: 2018-05-08)

¹³ Göteborgs-Posten: *Nu får Nya Tider ställa ut på Bokmässan – igen*. (2016-08-31). Edstam, F. Råde, O (Hämtad: 2018-05-08)

vänsterpolitiken proklamerade istället att rasism inte ska tillåtas eller tolereras och att Nya Tider därför inte borde få delta på mässan.

Den 25 september framför Maria Källsson en ursäkt under ett extrainsatt seminarium under mässans sista dag. Framförallt bad hon om ursäkt för Bokmässans ”bristande rutiner”.¹⁴

Dagarna efter mässan 2016 skapades initiativet ”En nazistfri Bokmessa 2017” som skrevs under av flera hundra författare och över 2000 personer. Detta gjordes för att sätta press på Bokmässan att utesluta Nya Tider från mässan året därpå.¹⁵ I december samma år presenterar Bokmässan sina nya principer angående utställare på mässan och de gör tydligt att de står för fri åsiktsbildning och inte åsiktsregistrering, vilket menar att Bokmässan tillåter Nya Tider att komma tillbaka till mässan 2017.¹⁶

I mars 2017 gör en grupp personer med högerextrema kopplingar hembesök hos journalister och reportrar i syfte att få journalisterna att sluta granska främlingsfientliga miljöer. Det görs samtidigt en film som uppmanar andra att utföra hembesök på samma sätt som den högerextrema gruppen. En av människorna bakom filmen är redaktör på Nya Tider och debatten om tidningen ska få ställa ut på mässan tas upp igen. Maria Källsson meddelar att Bokmässan ska gå igenom filmen med mässans jurister och den 20 april samma år meddelar Bokmässan att filmen inte strider mot lagen. Bokmässan kan inte utesluta Nya Tider från mässan på grund av filminnehållet. Dagen efter, den 21 april, startar en ny bojkott mot mässan som får över 200 signaturer av författare.¹⁷

I samband med den nya bojkotten startas det i maj flera motståndsmässor i Göteborg, alternativa bokmässor, med syfte att protestera mot att Bokmässan fortsätter låta Nya Tider delta på mässan. Sammanlagt planeras det fyra bokmässor, inklusive Bok- & Biblioteks mäs sa i Svenska Mässan, i Göteborg under september 2017.¹⁸

---

¹⁴ Göteborgs-Posten: *Efter den hårda kritiken – Bokmässans vd ber om ursäkt.* (2016-09-25). Andersson, J. (Hämtad: 2018-05-18)

¹⁵ SVT Nyheter: *Nya Tider och alternativa bokmässor – så gick det till.* (2017-09-27, uppdaterad 2017-11-28). Runevad Kjellmer, J. (Hämtad: 2018-05-08)

¹⁶ SVT Nyheter. Runevad Kjellmer, J. (2017-09-27, uppdaterad 2017-11-28).

¹⁷ SVT Nyheter. Runevad Kjellmer, J. (2017-09-27, uppdaterad 2017-11-28).

¹⁸ SVT Nyheter. Runevad Kjellmer, J. (2017-09-27, uppdaterad 2017-11-28).

3. Teori och Metod

I detta kapitel presenteras den teori som är relevant för analysen.

3.1 Retorik

Retoriken beskrevs i antiken som sökandet efter kunskap, en lära för att bilda som alla aktiva medborgare kunde ta del av.¹⁹ Ethos, pathos och logos är de tre mest välkända begreppen som hör till den antika retoriken och argumentationskonsten, men det finns många fler som fortfarande är lika viktiga för konsten och som används för att analysera vad som sägs och skrivs.

Det finns väldigt många sätt att analysera texter och tal retoriskt. Jag kommer i uppsatsen framför allt att analysera ethos, pathos och logos i Bokmässans kriskommunikation, men också doxa för att undersöka trender i Bokmässans moraliska ställning. Jag kommer också att använda begreppen kategoria, apologia, kairos och decorum för att skapa en bredare förståelse för krisen. Innebörden av dessa begrepp presenterar jag nedan.

3.1.1 Ethos, pathos, logos

Begreppen *ethos*, *pathos* och *logos* kommer ursprungligen från Aristoteles och hans retoriska filosoferande. Begreppen kommer från den antika grekiskan och kan översättas till karaktär, känslor och logik. Ethos, pathos och logos kallas de tre metoderna att övertyga och de används för att argumentera för sin sak och övertyga åhörarna.²⁰ Logos är den som är lättast att förklara som de logiska argument som läggs fram. Det är förnuftsargument som är rationella och har med ämnet att göra. Det är de bevis eller sakskäl som läggs fram för att övertyga åhöraren. Janne Lindqvist, författare till boken *Klassisk retorik för vår tid*, definierar logos enbart som argument, och att beskriva det som logos-argument är som att skriva ”argument-argument”.²¹

Pathos översätts till känslor, specifikt de känslor som åhöraren har angående ämnet som argumentationen handlar om. Pathos har kallats ”talekonstens viktigaste bidrag” eftersom det inte går att övertyga en person eller få den att förändra sitt beteende om den inte får en känslomässig reaktion eller relation till ämnet.²² Lindqvist skriver att ”det är känslorna och inte förnuftet som styr vad vi vill”.²³ Pathos är de känslor som talaren söker förändra med sin

---

¹⁹ Lindqvist, J. (2016) *Klassisk retorik för vår tid*. Lund: Studentlitteratur. s. 26

²⁰ Lindqvist, J. (2016), s. 21

²¹ Lindqvist, J. (2016), s. 82

²² Lindqvist, J. (2016), s. 82

²³ Lindqvist, J. (2016), s. 82

argumentation. Det kan också beskrivas som känslargument. Pathos är närvarande i vartenda ord och mening i ett tal eller en text eftersom allt påverkar och ger upphov till känslor.

Utav dessa tre begrepp är ethos det som är svårast att definiera, men ordet karaktär är det som används mest flitigt. Det handlar om hur en talare eller skribent använder sig av och påverkar sig själv för att personens karaktär ska framställas på ett sätt som gynnar personen i dess sätt att övertyga. Det handlar främst om att framstå som pålitlig inom sitt ämne och som talare.²⁴ Det kan till exempel betyda att politiker klär sig kostym och försöker prata lugnt och tydligt, eller att en expert i ett visst ämne berättar om sin expertis när den ska föreläsa. Allt kan påverka ethos: klädsel, tonläge, ålder, kön, hudfärg, etnisk tillhörighet, status etc. och det kan påverka både positivt och negativt. Lindqvist skriver ”*ethos* är en aspekt på vad som får en publik att lita på en talare, men till stor del beror det på sådant som inte hör till retoriken-”.²⁵ Vad som inte hör till retoriken är då bland annat en persons utseende, erfarenheter, sättet personen pratar, vilken social grupp personen tillhör.

Viktigt att tänka på att ethos aldrig existerar utanför någonting. En organisation har ethos innan krisen börjar och tidigare kriser kan ha påverkat hur organisationen ethos är när nästa kris inträffar. Mral och Vigsø beskriver det som att det går att ha en ”retorisk ethostillgång” och det är vad som påverkar en organisations hela tiden, framförallt i en kris eller en händelse.²⁶

Ethos är ett medel att övertyga som egentligen överskrider retoriken, i och med att den påverkas av sådant som står utanför retoriken. Ethos påverkas av som sagt tidigare, talarens utseende och erfarenheter, men det påverkas också av tid. Det kan ha hänt saker med den här personen eller organisationen tidigare som påverkar ethos även vid detta tillfälle. Ethos påverkar hela tiden oberoende av tid. På samma sätt som pathos är den alltid där och påverkar förtroendet och det finns alltid i text och framförande. Ethos är det som påverkar konstant, oberoende av vad en person säger men påverkas också av vad personen säger. Pathos och logos däremot påverkas enbart utav vad som faktiskt sägs.

3.1.2 Doxa

Doxa kan kort beskrivas som de föreställningar som publiken ser som respektabla och självklara.²⁷ Det är de föreställningar som inte får ifrågasättas och som är såpass självklara att

---

²⁴ Lindqvist, J. (2016), s. 83

²⁵ Lindqvist, J. (2016), s. 84

²⁶ Mral, B. och Vigsø, O. (2013) *Krisretorik: retoriska aspekter på kriskommunikation*. Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i samarbete med Retorikförlaget. s. 21

²⁷ Lindqvist, J. (2016), s. 67

de inte behöver förklaras eller uttalas. Ofta är det moraliska eller rätta sanningar som faller under doxa. Det kan vara moraliska sanningar som bara är sanning för en grupp men inte för en annan. Att det är självklart att vara feminist stämmer till exempel för personer som är med i F!, men inte för personer som är medlemmar av andra partier eller som inte är inlästa på området. För att kunna övertyga om någonting alls måste talaren lista ut vad publiken har för doxa, vad de har för föreställning gällande just det ämnet som kommuniceras.²⁸ Lindqvist skriver att ”*Doxa* är alltså både en utgångspunkt och ett mål för en talare”.²⁹ Att förstå doxa och förändra doxa är det som en retoriker försöker göra med ett tal eller text. Det är grunden i att försöka övertyga en person. Det behöver inte gå så långt som att förändra en persons syn på världen, men det är inte heller någon mening att försöka övertyga en person som redan tycker samma sak som en själv.

3.1.3 Andra retoriska begrepp

Kategoria och *apologia* är två begrepp som ofta används med varandra för att styrka vad de betyder. *Kategoria* går att beskriva som anklagelser, och *apologia* som självförsvar eller försvaret emot *kategoria*.³⁰ *Apologia* betyder inte enbart ursäkt som det engelska ordet *apologia*, *apology*, kan antyda. *Apologia* är också en strategi som förekommer inom den retoriska kriskommunikationsforskningen och den fokuserar på försvarsstrategier. Det finns en rad olika sätt att försvara sig mot anklagelser och de är inte alltid genuina eller faktiska ursäkter utan endast bortförklaringar.³¹

Kairos är ytterligare en term från den antika grekiskan som finns inom retoriken. *Kairos* är ett ögonblick, det tillfälle som talaren skickar ut sin text eller sina argument.³² Det är viktigt att välja rätt tillfälle, rätt *kairos*, när det gäller att ta sig ur eller kommunicera en kris.

Decorum har med *kairos* och *doxa* att göra. Det är förmågan att anpassa sig till en situation, en kris eller liknande.³³ Det är att välja rätt argument, rätt tillfälle, talare, rätt doxa att fokusera på och att skapa det tal som passar till tillfället så bra som möjligt. Det handlar också om att anpassa sig till olika situationer som uppstår och att kunna ändra sig själv för att få fram sitt budskap så bra som möjligt.

---

²⁸ Lindqvist, J. (2016), s. 68

²⁹ Lindqvist, J. (2016), s. 68

³⁰ Mral, B. och Vigsø, O. (2013), s. 22

³¹ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016). *Kriskommunikation*. Lund: Studentlitteratur, s. 44

³² Lindqvist, J. (2016), s. 68

³³ Lindqvist, J. (2016), s. 68

3.2 Kriskommunikation

Boken *Kriskommunikation* skriven av Orla Vigsø och översatt av Lisa Sjösten (2016) handlar om kriskommunikation för organisationer och det är den boken som jag kommer utgå ifrån för denna undersökning. Vigsø har skrivit flera böcker som handlar om kriser och kommunikation vilka används inom utbildningar på Göteborgs Universitet. Vigsø skriver själv i introduktionen till *Kriskommunikation* att boken är en kort introduktion till de tankar och frågor som forskningen i Sverige har kommit fram till.³⁴

3.1.1 Vad är en kris?

En kris kan definieras utifrån ordets faktiska betydelse, vilket Vigsø gör genom att referera till Svenska Akademiens Ordbok, där en kris är ”en brydsam situation”.³⁵ En situation kan vara ett problem och som inte är önskvärdt för personerna det drabbar.

Vigsø beskriver en kris som en specifik händelse.³⁶ En kris är en unik händelse och hur det därefter hanteras.³⁷ Bokmässans har genomgått flera kriser under en kort period som alla handlar om samma sak: Nya Tiders deltagande på mässan. Innan Nya Tider skulle delta fanns där en rutin för hur mässan skulle agera med utställare, men där fanns inga rutiner angående mässans agerande när reaktionerna blev så stora och negativa. Detta är viktigt att notera då ett krav för en kris är att det inte är rutinartat.³⁸ Det var också först när medierna började rapportera om fallet som det blev en kris för Bokmässan, vilket är ytterligare ett krav för att en kris ska klassas som kris rörande organisationer.³⁹ Det blev uppenbart 2016 att Bokmässan inte hade en rutin och inte visste vad de skulle eller kunde göra för att Nya Tider senare inte skulle få ställa ut. Krisen 2017 var en ny kris, för den handlade om att Nya Tider fick ställa ut igen och den handlade om demonstrationen utförd av Nordiska Motståndsrörelsen som påverkade Bokmässan innan, under och efter utställningsdagarna. Därför är Bokmässans utställning 2017 sin egna kris som krävde sina egna beslut och sin egna kriskommunikation.

Vigsø skriver om kriskommunikationsforskaren Timothy Coombs och att denna har skapat ett kriskluster. Det finns nio olika kluster av kristyper som hjälper till att analysera vad det är för kris som inträffat. Vigsø citerar Coombs ”Även om kriser har olika särdrag har de en

---

³⁴ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 9

³⁵ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 13

³⁶ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 31

³⁷ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 18

³⁸ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 19

³⁹ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 20

benägenhet att samlas i identifierbara typer”.⁴⁰ De olika klusterna är *naturkatastrofer, farliga handlingar, tekniska problem, den mänskliga faktorn, utmaningar, miljökatastrofer, oetiska handlingar, våld på arbetsplatsen, samt ryktesspridning*.⁴¹

3.1.2 Kriskommunikation

Vigsø skriver i sin bok om flera olika teorier inom kriskommunikationen. Ett exempel är komplexitetsteori som handlar om att kriser, organisationer och system är för komplexa för att kunna kartläggas eller förutses innan det händer.⁴² Det går inte i förväg att ha en krisplan eftersom ingenting går att förutsäga. En annan teori är *Situational crisis communication theory*, eller SCCT, som söker finna samband mellan en bestämd kris och en specifik åtgärd.⁴³ SCCT skapar förklaringsmodeller som bygger på teorier om orsaker och antaganden.⁴⁴

Den teori som jag använder är från den *retoriska kriskommunikationsforskningen*.⁴⁵ Teorin bygger på att övertala och söka få publiken att ändra ståndpunkt, precis som den antika retoriken. Vigsøs huvudpunkt av den retoriska analysen är ifall kommunikationen lyckas eller misslyckas. Det är vad som kommer fokuseras på senare i uppsatsen.

Det finns olika strategier som organisationer kan använda sig av som går att analysera utifrån den retoriska kriskommunikationsforskningen. Exempel på dessa är *imagereparerande strategier, apologiastrategier, och ideal apologia*.⁴⁶

Vigsø går igenom *Imagereparerande strategier*, vilken handlar om att återupprätta ett skadat rykte.⁴⁷ Det finns flera olika strategier för att skapa en positiv image under och efter en kris. Vigsø citerar forskaren William Benoit som skriver om fem olika strategier för att reparera sin image.⁴⁸ De fem kategorierna är att *förneka ansvaret, skjuta undan ansvaret, tona ner händelsernas karaktär, utföra en kompenserande handling* samt att *be om ursäkt*.⁴⁹ Flera av dessa kategorier går, med deras understrategier, att applicera på Bokmässan och deras arbete under hösten 2017. De viktiga att ta upp här blir då *visa goda intentioner*, understrategi till *skjuta undan ansvaret*, där organisationen ville göra något positivt men det fick inte de

---

⁴⁰ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 25

⁴¹ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 26

⁴² Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 63

⁴³ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 60-63

⁴⁴ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 60-61

⁴⁵ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 41

⁴⁶ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 42, 44, 50, 55.

⁴⁷ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 42

⁴⁸ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 42

⁴⁹ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 43

konsekvenser som de väntat sig, samt *kompensation*, understrategi till *tona ner händelsens karaktär*, där fokus läggs på att försöka gottgöra eller kompensera vad som hänt.⁵⁰ Det viktiga är att organisationen uppfattas bättre genom att reparera sin image, organisationen behöver inte mena vad de säger eller genomföra någonting. Vigsø skriver ”Det gäller alltså att både förstå både vad man står anklagad för, och vad det anstötliga är”⁵¹ när det kommer till att analysera situationen, utföra en imagereparerande strategi och genomföra den så att den tillfredsställer de som blivit påverkade av organisationen i första början.

Apologiastrategier är nästa strategi som tas upp i boken.⁵² Apologia från retoriken och från den retoriska kriskommunikationen är effektivt densamma, de är båda försvar. Det finns flera försvarsstrategier att använda sig av som hamnar under apologia som används av den anklagade för att åberopa förmildrande omständigheter.⁵³ Exempel på detta är *be om nåd eller ursäkt*, *att förneka sitt ansvar*, *att lägga över ansvaret på någon annan* eller *att hävda att handlingen var ett val mellan två onda* och man valde det minst skadliga.⁵⁴ Det är kontexten som är viktig för apologia, eftersom den bestämmer vad för strategi som lämpar sig för just den situationen. Vidare skriver Vigsø att det finns fler sätt att analysera utifrån apologia. En av de teoretiker som kommer med andra begrepp är författaren Keith Hearit, som lägger fram tre nya begrepp: *differentiera*, *gå till motattack* och *framhålla att det är juridiskt*.⁵⁵ Hearit skriver också att hur en organisation, stat, person m.m. kan, ska eller bör tackla en kris beror helt och hållet på situationen och kontexten och det blir bara mer och mer tydligt ju mer teori som läses.

Det finns också *Ideal Apologia*, en form av apologia som ska hjälpa så att en organisations ethos inte skadas av krisen.⁵⁶ Enligt Vigsø och Hearit finns det sex olika drag som karaktäriserar en insats som är ideal apologia. Dessa är: *att förklaringen eller ursikten överensstämmer med sanningen*, *den är uppriktig*, *den kommer vid rätt tidpunkt*, *den är frivillig*, *den riktar sig till samtliga intressenter*, samt *den framförs i en lämplig kontext*.⁵⁷ Om en organisation framför en förklaring eller ursäkt som gör allt detta ska de som drabbats, i teorin, förlåta dem och organisationens ethos ska inte vara skadat. Det krävs dock mer av en ursäkt än detta, det ställs krav på innehållet i vad som framförs. Hearit lägger fram flera punkter som är viktiga för att

---

⁵⁰ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 43

⁵¹ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 44

⁵² Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 44

⁵³ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 44-45

⁵⁴ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 45

⁵⁵ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 47

⁵⁶ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 50

⁵⁷ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 50

ursäkten ska bli genuin. Att *erkänna sin skuld, visa ånger, ta ansvar för handlingarna, visa medkänsla och be om förlåtelsen* och att *erbjuda kompensation* är några av de olika kraven som behöver uppfyllas för att ursäkten ska rädda ens ethos.⁵⁸

---

⁵⁸ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 52

4. Tidigare forskning

Vid skrivande stund finns det ingen tidigare forskning om Bokmässan och deras kommunikation under krisen som pågick hösten 2017. Det finns forskning om deras kommunikation under hösten 2016 när oroligheterna kring Nya Tider började. *Nya Tider, begagnade diskurser - en kritisk diskursanalys av Nya Tider kring Bokmässan 2016* handlar om Nya Tidars syn på sin medverkan på Bokmässan⁵⁹. *Yttrandefrihet eller inte? En analys av svensk medias debatt om Nya Tidars deltagande inför Bokmässan 2016* handlar om debatten i svensk media inför att Nya Tider skulle delta på Bokmässan.⁶⁰ Jag kommer inte referera till dessa texter som refererar till Nya Tidars syn på sitt deltagande eller debatten i svenska medier under 2016 då fokus för uppsatsen ligger på vad som utspelade sig hösten 2017. En uppsats som kommer tas med är *Nya Tider för Bokmässan - En fallstudie om clicktivism i organisationskriser* som förutom att ta upp clicktivism i relation till Bokmässan och Nya Tider under hösten 2016 också tar upp ämnet organisationskriser.⁶¹ Den rapporten kommer gås igenom mer i detta avsnitt.

Det finns också fallstudier på ämnet kommunikation och organisationskriser som är intressanta. Kommunals kris och deras kriskommunikation 2016 i samband med porrskandalen, och forskning om avloppsläckan till vattentornet Svampen i Örebro och kommunens kriskommunikation när det hände kommer tas med.

Gällande de två huvudämnena som tas upp i denna uppsats, retorik och kriskommunikation, finns det mycket tidigare forskning. Vigsø har skrivit flera böcker inom ämnet kriskommunikation, både själv och tillsammans med Mral som jag använder mig av som teori. Även den retoriska forskningen hamnar inom teorin.

4.1 Nya Tider för Bokmässan - En fallstudie om clicktivism i organisationskriser

Axel Fälth undersöker i sin masteruppsats nätaktivism under Bokmässans organisationskris 2016.⁶² Fälth väljer att inte fokusera på organisationen när det kommer till organisationskrisen, utan till aktörer runtomkring, en upprörd allmänhet på sociala medier, och i detta fall politiskt aktiva online; clicktivisterna. Han kommer där fram till att när det kommer till att snabbt

---

⁵⁹ Tullgren, C. (2016) '*Nya Tider, begagnade diskurser: en kritisk diskursanalys av Nya Tider kring Bokmässan 2016*'. (Hämtad: 2018-04-27).

⁶⁰ Cedlöf, C. (2017) '*Yttrandefrihet eller inte: en analys av svensk medias debatt om Nya Tidars deltagande inför Bokmässan 2016*'. (Hämtad: 2018-04-27).

⁶¹ Fälth, A. (2017) '*Nya Tider för Bokmässan - En fallstudie om clicktivism i organisationskriser*'. (Hämtad: 2018-04-06).

⁶² Fälth, A. (2017).

mobilisera mot en gemensam fiende på sociala medier är de högerpopulistiska rörelserna i framkant.⁶³ Han visar också att högerpopulister konsumerar texter från samma källor, medan deras meningsmotståndare, i detta fall bokbranschen och antirasister, skaffar information från flera olika källor.⁶⁴ Nya Tider såg sig under hela processen som vinnare i debatten, Nya Tider var med och stod upp mot ”PK-eliten”, eller martyrer som kämpade mot ett vänster-riktat etablissemang.⁶⁵ Bokmässans kris resulterade därmed i att Nya Tider fick mycket uppmärksamhet som de annars inte skulle fått.

En av frågorna Fälth lyfter är hur Bokmässans kris framstår på sociala medier. Med utgångspunkt i tidigare forskning definierar han en kris som ett hot eller ett problem som en organisation, privatperson, samhälle eller annat ställs inför.⁶⁶ Krisen som Bokmässan var i 2016 relaterar då till det problem mässan utsattes för när de skulle navigera sig ifall Nya Tider fick delta på mässan eller inte. Temat på mässan det året var yttrandefrihet och begreppet blev utmanat på grund av krisen.⁶⁷ Krisen sågs av de högerpopulistiska clicktivisterna som att Bokmässan sökte tysta ner meningsmotståndare, av Nya Tider som att det odemokratiska samhället styrs av ett förtryckande vänsteretablissemang.⁶⁸ Motståndare till Nya Tider såg det däremot som att kultursverige och den kulturella institutionen blev angripen av högerextremismen. Bokmässan kritiserades av alla inblandade parter, allmänheten, media, bokbranschen och Nya Tider.

Fälth kommenterar att Bokmässan betedde sig inkonsekvent och det hade påverkan på hur krisen utvecklade sig.⁶⁹ Kriskommunikationen var inte den bästa och Bokmässan fick kritik för detta. Fälth kommer också med poängen att när en organisation i offentligheten agerar och tar beslut kommer besluten att diskuteras i olika miljöer både online, i tidning, tv och privat. Det blir därmed extra viktigt att kunna stå bakom och förklara de beslut som tagits, oberoende om de har positiva eller negativa konsekvenser, och oberoende vilka beslutet påverkar.⁷⁰

---

⁶³ Fälth, A. (2017), s. 53

⁶⁴ Fälth, A. (2017), s. 53

⁶⁵ Fälth, A. (2017), s. 54

⁶⁶ Fälth, A. (2017), s. 8

⁶⁷ Fälth, A. (2017), s. 53

⁶⁸ Fälth, A. (2017), s. 53

⁶⁹ Fälth, A. (2017), s. 55

⁷⁰ Fälth, A. (2017), s. 55

4.2 "Allt som är lagligt är inte lämpligt" En fallstudie om Kommunals kris 2016

"Allt som är lagligt är inte lämpligt" är en kandidatuppsatsstudie i kriskommunikation, förtroendekriser och hur media påverkar en organisations kris.⁷¹ Den tar utgångspunkt i Kommunals kris under januari 2016 till mars 2016, där Aftonbladet avslöjade att Kommunals restaurang gått back flera miljoner och att det bedrivits porrshower där. Syftet med fallstudien är att undersöka om det fanns samband mellan Aftonbladets rapportering av krisen och Kommunals kriskommunikation.⁷²

Författarna Pettersson och Somehagen definierar en kris och en förtroendekris redan i inledningen. En kris är en stor händelse som påverkar organisationen och den grundar sig i uppfattningar om organisationen och krisen.⁷³ En förtroendekris är en kris när personer som intresserar sig för eller påverkas av organisationen tappar förtroende för organisationen.⁷⁴ Ett exempel på detta är en skandal, som den Kommunal var med om.

Pettersson och Somehagen skriver om media i relation till organisationerna vid kriser. När det kommer till traditionella medier ramas ofta skandalen in som moralisk eller omoralisk.⁷⁵ Medierna ansvarar för om det blir en moralisk eller omoralisk nyhet, och det påverkar ifall allmänheten blir arga eller inte. Detta påverkas såklart av vilka strategier som organisationen i fråga använder sig av, men media är med och vinklar.⁷⁶ Detta påverkar speciellt vid förtroendekriser och skandaler.

I Kommunals förtroendekris var det flera trender som visade sig. Kommunal skaffade sig en syndabock i Anders Bergström som uttalade sig under den första dagen på krisen. Dåvarande ordförande Annelie Nordström uttalade sig inte den första dagen och lade senare skulden på Bergström. Eftersom Nordström inte uttalade sig under den första dagen, eller svarade på de meddelanden som Aftonbladet skickat henne, sågs det som att Kommunal var ovilliga att vara öppen eller ens prata med media.⁷⁷ Detta gjorde att den första kritiken på Kommunals Facebook-sida riktades mot Nordström, och inte Bergström som Kommunal verkat vela.⁷⁸ Den mesta av kritiken på Kommunals Facebook var negativ.

---

⁷¹ Pettersson, E. och Somehagen, S. (2016) "Allt som är lagligt är inte lämpligt";: En fallstudie om Kommunals kris 2016. (Hämtad: 2018-04-06). s. 1

⁷² Pettersson, E. och Somehagen, S. (2016), s. 2

⁷³ Pettersson, E. och Somehagen, S. (2016), s. 1

⁷⁴ Pettersson, E. och Somehagen, S. (2016), s. 1

⁷⁵ Pettersson, E. och Somehagen, S. (2016), s. 5

⁷⁶ Pettersson, E. och Somehagen, S. (2016), s. 6

⁷⁷ Pettersson, E. och Somehagen, S. (2016), s. 43

⁷⁸ Pettersson, E. och Somehagen, S. (2016), s. 43

Pettersson och Somehagen skriver att initiativet att kommunicera med intressenter låg hos Aftonbladet och inte hos Kommunal. Kommunal tvingades till en kriskommunikation på grund av krafter utifrån och det påverkade vad intressenterna tyckte om dem. Om Kommunal hade varit initiativtagande och från början kommunicerat med sina medlemmar om vad som hänt så fort skandalen kom ut i ljuset, eller redan innan, hade de kanske gått därifrån med mer förtroende än vad de fick i slutändan. Kommunal tog inte chansen att ge sin bild av krisen innan den vinklades av media och innan den var för stor för att organisationen skulle kunna rädda den. Pettersson och Somehagen avslutar resonemanget med att krisen kanske inte fått samma intresse från Aftonbladet och andra media, eller inte eskalerat på samma sätt, om Kommunal varit öppna från början och ifall de hade informerat om krisen som den var innan Aftonbladet rapporterade om fallet.⁷⁹ Detta gör det tydligt att media i fallet Kommunal och Aftonbladet styrde krisens utveckling.

4.3 Örebro kommuns kriskommunikation i samband med avloppsläckan i Svampen - Retorikens betydelse i den kommunikativa krishanteringen

Vuorinen undersöker i sin kandidatuppsats hur Örebro kommuns externa kommunikation fungerade och vad detta gjorde för kommunens ethos när det i mars 2014 uppmärksammades att det var en avloppsläcka in i vattensystemet till vattentornet Svampen.⁸⁰ När läckan uppdagades och Örebro kommun blev medvetna om händelsen kommunicerade de snabbt ut vad som hade hänt till invånarna i kommunen. Vuorinen analyserar den retoriska situationen som kommunen hamnade i och påpekar att det inte var en frivillig kommunikation, utan att kommunen hade en skyldighet att kommunicera ut vattenläckan och på ett språk som skulle kunna förstås av alla.⁸¹ Om informationen hade uteblivit hade det haft en negativ påverkan på kommunen och de hade tappat mycket förtroende. Det uppstod förvirring bland invånarna gällande ordval som användes under kriskommunikationen, vilket hade kunnat undvikas.⁸²

Informationen som kom ut till invånarna från kommunen byggde på logos. Informationen var kort och koncis och den kom ut med jämna mellanrum, samt tidstämplades på kommunens hemsida vilket gjorde att invånarna själva kunde se när den senaste informationen kom ut.⁸³

Vad som saknades var empati och förståelse till invånarna och deras oro. Det går dock att tolka

---

⁷⁹ Pettersson, E. och Somehagen, S. (2016), s. 43

⁸⁰ Vuorinen, N. (2014) *Örebro kommuns kriskommunikation i samband med avloppsläckan i Svampen: Retorikens betydelse i den kommunikativa krishanteringen*. (Hämtad: 2018-02-28). s. 5

⁸¹ Vuorinen, N. (2014), s. 19

⁸² Vuorinen, N. (2014), s. 19-20

⁸³ Vuorinen, N. (2014), s. 22

den korta och koncisa informationen som lugnande, då den inte ingav någon panik. Vuorinen menar att på grund av att informationen kom ut snabbt och var väl formulerad stärkte detta kommunens ethos.⁸⁴ Det hölls också en chatt, presskonferens och en intervju för att informationen skulle komma ut till alla i kommunen.

Örebro Kommun har enligt Vuorinen kommit ur sin kris med sitt ethos i behåll. Kriskommunikationen var så pass lyckad och integrerad att många av invånarna fick information om läckan från släkt, vänner och sociala medier.⁸⁵ Kommunen sökte nå ut på flera olika medier för att nå invånarna. Kommunen kunde också ha stärkt sitt pathos om de visat förståelse för invånarnas oro. Det språket som kommunen använde, att meddelandena var korta och att de använde enklare ord och uttryck, minimerade också risken för missförstånd. Språkval, tillsammans med logos och snabb information, var positiva för kommunens ethos. En enkät som utfördes efter krisen visade att 63% av de tillfrågade ansåg att kommunens förtroende stärkts efter krisen.⁸⁶

Vuorinen framför också kritik till kommunen. Informationen om vattenläckan kom endast ut på svenska, men det var lättläst svenska som visade på förståelse för klarspråk. Hon anser att informationen också borde ha kommit ut på engelska för dem som inte kan svenska.⁸⁷ Detta hade effektiviserat kriskommunikationen ytterligare.

---

⁸⁴ Vuorinen, N. (2014), s. 22

⁸⁵ Vuorinen, N. (2014), s. 32

⁸⁶ Vuorinen, N. (2014), s. 32

⁸⁷ Vuorinen, N. (2014), s. 32

5. Metod och material

5.1 Metod

Eftersom denna uppsatsen undersöker retorik och kriskommunikation blir teorin viktig för metoden. Jag kommer att göra en närläsning av Maria Källssons uttalanden kring Bokmässan under hösten 2017 och analysera dem utifrån begreppen som togs upp i teorikapitlet. Begreppen som används inom retorik och kriskommunikation är relevanta för denna analys för att belysa den retorik som Bokmässan använde sig av under krisen, och för att analysera vilken sorts kris de befann sig i. Teorin om de retoriska begreppen och om kriskommunikation blir därmed begreppen som texterna analyseras utifrån.

5.1.1 Metodkritik

Problematik med uppsatsen uppstår i valet av media och antalet artiklar, samt i hur de kan analyseras. Det är inte ett stort antal artiklar som är med i analysen, till stor del på grund av urvalsprocessen som är beskriven nedan. Detta kan dock vara problematiskt i att det inte ger stor variation av källmaterial. Jag har valt artiklar av några av Sveriges största nyhetskällor och har avstått ifrån tidningar som är mindre eller som kan vara vinklade, till exempel Nya Tidens tidning. Detta skulle leda till en helt annan undersökning.

Det som kan bli ett större problem med min val av metod, och då även mitt val av media att undersöka, är rekontextualisering. I texten *Iscensatta samtal: Om relationen mellan politik och journalistik* skriver författaren Mats Ekström följande om rekontextualisering: Begreppet syftar på förflyttningar av yttranden från en kontext till en annan och de betydelseförändringar som då sker.⁸⁸ Ett exempel på detta är journalister som tar ett uttalande en person sagt och skriver in det i en text som kan ha en annan kontext än vad personen som uttalade sig menade. Detta relaterar till min uppsats eftersom det i många av artiklarna är journalister som väljer vad de ska skriva om, och själva väljer ut de citat som de vill använda. Uttalanden kan lyftas från sitt sammanhang och skapa nya sammanhang som per definition blir förfälskningar. Detta är lättare att göra i tryckta medier, som tidningsartiklar, eftersom det inte längre är förstahandsinformation, utan den går genom en källa som själv kan tolka uttalanden som den vill. Journalister är också bara människor och kan, i och med den mänskliga faktorn, rekontextualisera både medvetet och omedvetet. I *Quoting Practices in Written Journalism* skriver Lauri Haapanen om talstreck och hur journalister redigerar citat:

---

⁸⁸ Ekström, M. *Iscensatta samtal: Om relationen mellan politik och journalistik*. (2009). Statsvetenskaplig tidskrift, 110(4): 407-424. s. 420

The use of this marking creates the assumption that the marked section of a text is a fairly exact reproduction of what someone else has said – if not word-for-word, then at least in a meaning-for-meaning way.⁸⁹

Detta är kopplat till retextualiseringen i det att en person uttalar sig och journalister kan skriva om stora delar av vad som sägs för att passa in i en annan kontext. Detta utan att någon höjer på ögonbrynen eller ifrågasätter.

Det riskfyllda med att endast använda sig av tryckta medier är just att det är lättare att vinkla, lättare att rekontextualisera och skriva om. Om det är en journalist som skriver texterna kan den välja att vinkla vad som sägs eller skrivs, till exempel under en intervju. Om det är en person som skriver en text utifrån den personens åsikter, såsom Källsson i sin debattartikel är det lättare för en läsare att tolka själv vad personen menar, men det kan fortfarande uppstå missförstånd. I tryckt media kan ofta inte heller personen som skriver uttrycka nyanser i språk, såsom ansiktsuttryck, tonläge, rörelser etc. som hade kommit fram om läsaren hade hört eller sett personen. Att enbart tolka skriva texter kan absolut skapa missförstånd eller feltolkningar då dessa nyanser i språkanvändningen inte kommer fram. I detta fall har dock Bokmässan och Maria Källsson själva valt att uttrycka sig via text, både via pressmeddelanden på Bokmässans hemsida, och via den debattartikel Maria Källsson skrev som lades upp på SVT:s nyhetssida. Bokmässan och Maria Källsson har själva valt det medium som de blir tolkade ifrån, både gällande den här undersökningen och de tidningsartiklar som skrivits om deras uttalanden.

5.2 Material och urval

I denna undersökning kommer elva artiklar att analyseras. Artiklarna kommer ifrån Göteborgs-Posten, Dagens Nyheter och SVT Nyheter. Det är åtta artiklar från Göteborgs-Posten, två från Dagens Nyheter och en från SVT. Jag har valt att använda mig av uttalanden och intervjuer från tryckta medier.

Jag har fått fram mina artiklar genom att använda mig av Göteborgs Universitets artikeldatabas Mediearkivet. Jag använde sökordet ”Maria Källsson” på mediearkivet och sorterade på artiklar från perioden 1a augusti till 31a oktober 2017. Då fick jag fram 769 antal artiklar, varav 244 av dem var från tryckt press. Många av dessa var ifrån mindre lokala tidningar där de använde sig av texter från större tidningar, som Göteborgs-Posten eller Dagens Nyheter, eller nyhetsbyråer, som TT. Nyheter från mindre tidningar blev då inte intressanta då de inte tillför något nytt för min underökning. Göteborgs-Posten, Dagens Nyheter och SVT är de källor jag bedömer

---

⁸⁹ Haapanen, L. *Quoting Practices in Written Journalism* (2017). s. 3

kommer med material värd att analysera för en intressant diskussion då det är dessa källor som kommer med nyheterna de andra källorna citerar. I några av dessa artiklar citeras utdrag från pressmeddelanden som Bokmässan lagt upp på sin hemsida.

I min sökning visade det sig vara tio artiklar från Dagens Nyheter, 15 från Göteborgs Posten, 1 från SVT som stämde överens med sökningen. Av de 15 artiklarna från Göteborgs-Posten var 8 av dem relevanta för denna undersökning, då vissa av dem var debattartiklar om Bokmässan och Maria Källsson och några av dem var sammandrag av artiklarna som hamnade på förstasidorna av tidningen. Från Dagens Nyheter var det därefter 4 artiklar som vara relevanta för undersökningen, på grund av samma anledningar som med Göteborgs-Posten, och endast 2 av de 4 artiklarna kom med uttalanden som inte varit med i tidigare artiklar. Artiklarna valdes också ut för att skapa en kronologisk kontext för vad det var som hände under hösten 2017.

I uppsatsen analyseras endast en artikel från SVT som publicerades som tryckt media på deras hemsida. Det är en debattartikel från SVT och den togs med då Maria Källsson själv skrivit den. Det blir därmed inget problem med rekontextualisering i just den artikeln.

Maria Källsson var under 2016 och 2017 vd för Bokmässan och hennes namn stod ofta på de pressmeddelanden som kom ut från Bokmässan och det är hennes ord, tankar och citat som ska analyseras. Eftersom Maria Källsson får stå för Bokmässan och vilka åsikter som organisationen har och står för är Källssons uttalanden och tankar viktiga för analysen.

6. Analys

För att skapa förståelse för hur krisen utspelade sig kommer jag först reda ut vad för sorts kris Bokmässan hamnade i. Därefter följer en analys av Maria Källssons uttalanden i kronologisk ordning för att man ska kunna följa vad som hände under hösten 2017, men även tematiskt. Bokmässans kris under 2017 hade två delar till sig. Dels vad de förövre i att Nya Tider fick delta på mässan, dels var de offer och blev utsatta av Nordiska Motståndsrörelsens framfart. Det är dessa två teman, Bokmässan och offer och Bokmässan som förövre, som kommer redogöras för.

6.1 Vad är Bokmässan i för kris?

Vigsø refererar till Coobms⁹⁰ som menar att det finns flera olika sorters kriser som går att urskilja ur krisklustret. Bokmässans kris 2017 går att definiera som en blandning mellan flera olika sorters kriser. Det är en *utmaning*, i det att en grupp är missnöjd med Bokmässans agerande och därför väljer de att bojkotta mässan. Orsaken till krisen är *den mänskliga faktorn* i det att människor har skapat störningar. I detta fall är det personerna som driver Bokmässan, med Maria Källsson som vd och talesperson, som skapat en störning, att Nya Tider får delta på mässan, med konsekvenser som skapar större störningar, till exempel Nordiska Motståndsrörelsens demonstration. Det är svårt att avgöra ifall Nordiska Motståndsrörelsens demonstration är en direkt konsekvens av Nya Tiderns medverkan på mässan och Bokmässans beteende, men det går inte att utesluta. Det kan vara ett ämne för ytterligare en undersökning.

Krisen kan också ses som en *oetisk kris* som alltså ingår i kategorin *oetiska handlingar*, i alla fall av vissa intressenter. Bojkotterna mot mässan började redan 2016 i och med att arbetsgivare till papperslösa journalister vägrade att delta på mässan eftersom varken mässan eller förlagen och tidningarna kunde garantera sina anställdas säkerhet. De såg därför Bokmässans beslut som oetiskt.

Viktigt att ha i åtanke är hur media väljer att rama in krisen. Rubriker på artiklar och journalisters vinklingar och ordval spelar stor roll i hur krisen kan uppfattas av intressenter och aktörer. Media är därmed viktiga i hur en organisations ethos uppfattas av intressenter och aktörer. Ett exempel på detta är hur Kommunals kris påverkades av Aftonbladet, som skrevs om i studien ”Allt som är lagligt är inte lämpligt”.⁹¹ Det blev en kris först när den påpekades av media, som med Bokmässan 2016, och Kommunals ethos påverkades inte enbart av vad

---

⁹⁰ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 25

⁹¹ Pettersson, E. och Somehagen, S. (2016)

ledningen gjorde för att avvärja krisen, utan också av hur Aftonbladet skrev om organisationen och krisen. Detsamma gäller för Bokmässan. I detta fall är media mer positivt inställda till Bokmässan än de var till Kommunal. SVT låter Källsson skriva en debattartikel som de la upp på sin hemsida. Dagens Nyheter gjorde ett helt reportage om Källsson som gick ut på att ge henne och andra som jobbar på Bokmässan starkare ethos och visa på deras pathos. De rubriker som finns till artiklarna är inte heller negativa eller starkt vinklade mot Bokmässan. Rubriker som *Bokmässan ser över säkerheten* gör Bokmässan till en omtänksam värd som vill att besökarna ska känna sig trygga. Rubriken *Bokmässan manifesterade mot rasism* är också positiv till Bokmässan, om man utgår ifrån att Bokmässan och journalisten har samma doxa, vilket går att anta i detta fall då artikeln är från Göteborgs-Posten. Media är i fallet Bokmässans kris 2017 vänligt inställda till Bokmässan, och inte så vänligt inställda till Nya Tider eller Nordiska Motståndsrörelsen. Organisationerna tillskrivs vara nazister och högerextremister, vilket de inte beskriver sig själva som. För att sammanfatta är den media som använts till analysen negativa till Nordiska Motståndsrörelsen och Nya Tider och positiva till Bokmässan.

6.1.1 Vad står Bokmässan anklagade för?

Vad är det då Maria Källsson och Bokmässan anklagas för under 2017? Den största kritiken som riktas mot mässan är att Nya Tider åter får närvara på Bokmässan. Det riktas personlig kritik mot Källsson i att hon som vd borde ta mer ansvar, men också allmän kritik mot Bokmässan i form av bojkotter. Det startas flera olika alternativa bokmässor i protest mot Nya Tider och deras deltagande på mässan. Bokmässans ethos står på spel 2017 för att det är många som anser att Nya Tider inte ska få delta, och att debatten om Nya Tider året innan är anledningen till att Nordiska Motståndsrörelsen ville demonstrera.

Som skrivet tidigare var detta en kris med två olika teman för Bokmässan. De är offer i att deras Bokmässan saboteras i och med att Nordiska Motståndsrörelsen väljer att demonstrera samma dag. Detta framkommer tydligt i Maria Källssons uttalanden om Nordiska Motståndsrörelsen och hur Bokmässan hanterar demonstrationen. Den andra delen av krisen är att Bokmässan är förövre i att de låter Nya Tider delta på mässan, och det är den kritiken som rikast mot mässan som Källsson måste försvara sig mot. Bokmässan står därmed anklagade för omoraliskt handlande i och med att Nya Tider deltar, men krisen är mer än endast anklagelserna och kritiken mot mässan på grund av Nya Tider. Krisen är också hur mässan ska försvara sig mot en organisation som kommer utifrån och vill förstöra.

Kategoria och apologia är konstant närvarande för Bokmässan genom hela krisen. Bokmässan står under krisen anklagad för att inte ta moralisk ställning mot nazism och rasism, och deras ursäkter är genomgående att de har en princip som de måste stå fast vid. Att mässan har denna principen och inte tar ett moraliskt ansvar gör att deras ethos är på spel. Det är från nyhet till nyhet inte en förändring i kategoria, som det var för mässan under hösten 2016 då kritiken handlade om mässans ethos men från olika perspektiv – antingen var mässan vänliga mot rasister eller så stod de inte för yttrandefrihet och var odemokratiska. Kritiken riktad mot mässan under 2017 är genomgående densamma: att de inte tar moraliskt ansvar när de låter Nya Tider delta. Apologia skiftar lite för Bokmässan under hösten 2017, men är oftast densamma. I och med att Bokmässan följer sin princip, att om utställaren inte gör något olagligt får de delta på mässan, väljer Bokmässan att göra den minst onda av två handlingar. Bokmässan låter Nya Tider delta och öppnar upp för en debatt och samtal istället för att vara odemokratiska och stänga ute personer som inte gjort något olagligt, även om deras åsikter är förkastliga. Ett annat försvar som Källsson använder är att hävda att nyhetsrapporteringen kring Nya Tider och Bokmässan inte är proportionerligt.⁹² Dessa strategier är underkategorier till två apologiastrategier: *motangrepp* och *tona ner händelsens karaktär*. Kairos är också skickligt använd genom hela krisen. Källsson uttalar sig när det sker något nytt som påverkar krisen och hon och Bokmässan tar själva initiativ att tala ut när mässan närmar sig. Det är passande tillfällen för henne att lägga fram Bokmässans åsikter. Källsson anpassar sig också till situationerna med sina uttalanden. När det är läge för ett pressmeddelande är det vad som skickas ut och när längre artiklar kommer ut är det passande och intressant för intressenter att ta del av dem.

Det har under hela krisen varit rätt talare för mässan. Maria Källsson är, som dåvarande vd för Bokmässan, värd att lyssna på och hennes åsikter i krisen är representativa för Bokmässans åsikter, detta även om alla som jobbar på mässan inte håller med, även om Källsson privat inte står bakom alla beslut.

6.2 Augusti 2017

Artiklarna i Göteborgs-Posten som handlar om Bokmässans under hösten 2017 börjar den 10 augusti samma år. Den första av dessa artiklar är *Nazister vill demonstrera under mässan*. I artikeln uttalar sig Källsson i sammanhanget att den nazistiska gruppen Nordiska Motståndsrörelsen ansökte om att få demonstrera på Götaplatsen den 30 september, vilket

---

⁹² SVT Nyheter: "Vi är inte naiva" (2017-09-28). Källsson, M. (Hämtad: 2018-03-21).

ligger mindre än en kilometer från Bokmässans huvudentré. Maria Källsson kommenterade till Göteborgs-Posten:

Initialt är det en fråga för polisen och inte för Bokmässan, men jag hoppas såklart att de inte får ett tillstånd. De är en rörelse med våldskapital, de har inget att göra på Bokmässan, och det vore olyckligt om de fick tillstånd att demonstrera vid eller i anslutning till mässan och får den uppmärksamheten [...] ⁹³

Detta är det första fallet där Bokmässan är ett offer för Nordiska Motståndsrörelsen, och en stor del av krisen under hösten 2017 börjar med Nordiska Motståndsrörelsens vilja att demonstrera. Källsson tar avstånd från Nordiska Motståndsrörelsen genom att hänvisa till de organisationernas olika värderingar om våld. För Källsson och Bokmässan är det en moralisk självklarhet att inte bruka våld, vilket hon anser att det inte är för Nordiska Motståndsrörelsen. Hon försöker här visa publiken att hon står på deras sida och att de har samma doxa, att våld är dåligt.

Intressant här är de ord som Källsson använder, hennes språk är näst intill byråkratiskt och känslolöst. Där finns inga ord som skulle uttrycka mer passionerade känslor, såsom avsky, frustration, ånger, respekt eller trötthet, alla känslor som Källsson uttrycker vid senare tillfällen. Källsson uttrycker känslor i sitt språk, men endast när det kommer till att hon behöver försvara Bokmässans ethos mot kritiken att de är omoraliska när mässan låter Nya Tider delta på mässan. Att Källssons språk i detta citat är så berövar av känslor samt att det är tungt på fakta, att det är polisen som bestämmer och att Nordiska Motståndsrörelsen är en rörelse, gör det byråkratiskt och aningen stelt. Ett annat exempel på Källssons känslolösa ordval i denna artikel är att det är ”olyckligt” att Nordiska Motståndsrörelsen kanske får demonstrera i närheten av mässan, vilket är ett ord som låter som att det är tråkigt, men inte så allvarligt. Det kan tolkas som att Källsson inte bryr sig om demonstrationen ur den synpunkt att Nordiska Motståndsrörelsen är en högerextrem organisation som förnekar människors lika värde, utan Källsson bryr sig bara om att det kan bli lite jobbigt för Bokmässan.

Källsson lägger också ansvaret hos polisen, vilket journalisten väljer att upprepa i senare i artikeln: ”Det här är i första hand en fråga för polisen men vi hoppas verkligen att de inte kommer att få demonstrera”. ⁹⁴ Det handlar inte om att Bokmässan lägger ifrån sig ansvaret,

---

⁹³ Göteborgs-Posten: *Nazister vill demonstrera under mässan*. (2017-08-10). Elbied Pettersson, G. och Samara, A. (Hämtad: 2018-02-22).

⁹⁴ Göteborgs-Posten. Elbied Pettersson, G. och Samara, A. (2017-08-10).

utan att deras förhoppningar ligger utanför någonting de kan göra. Detta är ett exempel på ethos, på Bokmässans karaktär, i att de lyssnar på polisen och hoppas att deras beslut är någonting de kan ställa sig bakom och att det inte kommer skada mässan och besökarna. Meningen går också att tolka som att den är redan förberedd.

Valet om Nordiska Motståndsrörelsen får demonstrera framhåller Källsson som *juridisk*, som finns inom teorierna om *apologia*. Det är polisen som bestämmer över Nordiska Motståndsrörelsens demonstration och Bokmässan kan inte göra något för att avgöra vad som händer, även om de vill, vilket Bokmässan verkar vilja i och med Källssons kommentar att Nordiska Motståndsrörelsen inte är välkomna på mässan.

Den 18 augusti 2017 meddelar polisen att Nordiska Motståndsrörelsen inte får demonstrera på Götaplatsen, då platsen var upptagen. Var Nordiska Motståndsrörelsen får demonstrera är ännu inte bestämt.

6.3 September 2017

Den 7 september 2017 kommer nyheten att Nordiska Motståndsrörelsen ska demonstrera på annan plats i Göteborg lördagen den 30 september. Nordiska Motståndsrörelsen ska få tåga från Skånegatan utanför Svenska Mässan, mot Gamla Ullevi och sen svänga västerut in över vallgraven och avsluta demonstrationen på Gustav Adolfs torg mitt i centrala Göteborg. Polisen berättar att Nordiska Motståndsrörelsen har uttryckt att få vara nära Bokmässan.⁹⁵ Sveriges Socialdemokratiska Ungdom (SSU) ansöker om att hålla en motdemonstration samma dag men på en annan plats.

Den 11 september kommer en överklagan till Förvaltningsrätten i Göteborg från Judiska centralrådet.⁹⁶ Den judiska högtiden Jom Kippur firas 2017 på lördagen den 30 september, och Nordiska Motståndsrörelsen har fått tillstånd att demonstrera bara några hundra meter från den judiska församlingen. Jom Kippur är en av de viktigaste högtiderna inom judendomen. Personer i Nordiska Motståndsrörelsen har uttryckt att förintelsen borde fullbordas.⁹⁷

---

⁹⁵ Göteborgs-Posten: *Här ska nazisterna demonstrera under Bokmässan*. (2017-09-07). Ferhatovic M. och Samara, A. (Hämtad: 2018-05-02).

⁹⁶ Göteborgs-Posten: *Judiska centralrådet överklagar nazistmarschen*. (2017-09-11). Ahlqvist, C. Ansvarig utgivare (Hämtad: 2017-05-02)

⁹⁷ Göteborgs-Posten: *Judiska rådet vill stoppa nazisttåget*. (2017-09-11). Larsson, A. (Hämtad: 2018-05-02)

I artikeln *Bokmässan ser över säkerheten* från den 13 september 2017 citerar artikelförfattaren Källsson när hon säger att den våldsbejakande organisationen Nordiska Motståndsrörelsen inte är välkommen på mässan och att:

Vårt mål är att skapa en mötesplats där allmänheten kan få en chans att träffa sina favoritförfattare och diskutera samhällsfrågor. Våldsamma organisationer hör inte hemma i ett sådant sammanhang.⁹⁸

Även här är Bokmässan ett offer för Nordiska Motståndsrörelsens framfart. Källsson *differentierar* sig effektivt från Nordiska Motståndsrörelsen genom att påpeka deras våld igen, precis som den förra artikeln. Differentiering är också en typ av *apologistrategi* som Vigsø skriver om.⁹⁹ För Bokmässan är det självklart att inte bruka våld för att få sin vilja igenom och visa sin makt, samtidigt som Källsson inte ifrågasätter polisens våldsmonopol och rätt till självförsvaret. Åter försöker hon dra en koppling mellan Bokmässan och deras publik, att de inte brukar våld utan de delar på en mötesplats där publiken kan träffa sina favoritförfattare. Källsson försöker igen visa att mässan och dess publik har samma doxa.

Redan här går dock att uppfatta två trender i Källssons uttalanden angående Nordiska Motståndsrörelsen. Dels är de inte särskilt känslamma, som påpekats tidigare. Språket är även här aningen byråkratiskt och Källsson påpekar Nordiska Motståndsrörelsens våld, vilket går att tolka som att uttalandena om Nordiska Motståndsrörelsen redan är bestämda formuleringar. Den andra trenden är att Källsson inte nämner att Nordiska Motståndsrörelsen är en högerextrem, nazistisk eller rasistisk organisation. Hon nämner endast att de brukar våld olagligt och därför ska de inte få vara i närheten av mässan.

Bokmässan vill bara vara en plats öppen för diskussion där alla ska trivas. Källsson försöker åter igen stärka Bokmässans karaktär när journalisten frågar om säkerheten på mässan och hon svarar att Bokmässan utför ett " eget grundligt säkerhetsarbete, men vi kommunicerar inte detaljer i det arbetet. Alla kan känna sig trygga på Bokmässan".¹⁰⁰ Bokmässan är en plats där ingen ska känna att de är utsatta för fara och det gör Bokmässan till en ansvarsfull aktör. Att bygga upp Bokmässans ethos genom att säga att det är en trygg plats, men inte gå in på detaljer kan ses som motsägelsefullt. Delvis ska inte en organisation behöva gå ut med dessa uppgifter för att säkerheten inte ska kunna kompromissas på förhand, men delvis ger det ett sken av att Bokmässan inte riktigt vet vad de håller på med när det kommer till säkerheten. Källsson får

---

⁹⁸ Göteborgs-Posten: *Bokmässan ser över säkerheten*. (2017-09-13). Sjölander, K. (Hämtad: 2018-02-22).

⁹⁹ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 47

¹⁰⁰ Göteborgs-Posten. Sjölander, K. (2017-09-13)

också fråga om de kommer överklaga demonstrationstillståndet Nordiska Motståndsrörelsen fått, varvid hon svarar att Bokmässan har förtroende för polisen och att det är polisen som bestämmer detta.¹⁰¹ Även här är det ethos som kommer fram, i att ha förtroende till myndigheter som bestämmer om dessa saker. Det är även ett sätt att visa logos, att argumentera för att det inte är Bokmässans sak att bestämma vad Nordiska Motståndsrörelsen får och inte får göra.

Den 16 september kommer nyheten om att Bokmässan överklagade polisbeslutet att Nordiska Motståndsrörelsens demonstration skulle utgå från utanför Svenska Mässan. Överklagan skickades den 15 september och Bokmässan publicerade själva nyheten i ett pressmeddelande.¹⁰² Bokmässan överklagar inte Nordiska Motståndsrörelsens rätt att demonstrera, endast startplatsen för demonstrationen. Göteborgs-Posten citerar det pressmeddelande som Bokmässan lade upp på sin egna hemsida där de skriver:

Samlingsplatsen utanför mässan är direkt olämplig. Vi tar emot 30 000 besök på lördagen och tillgängligheten i området är ytterst betydelsefull för Bokmässans besökare, säger Maria Källsson, ansvarig för Bokmässan, i ett pressmeddelande.¹⁰³

Maria Källsson lägger enkelt fram att det endast är samlingsplatsen som är ett problem, just för att det redan kommer vara 30 000 andra personer runt samlingsplatsen den dagen, problemet är inte att Nordiska Motståndsrörelsen är nazister eller våldsamma. Det kommer redan vara många människor utanför Svenska Mässan den dagen och Källsson verkar tycka det blir för många om det också ska vara en demonstration där. Det framgår dock inte från pressmeddelandet ifall detta enbart gäller Nordiska Motståndsrörelsens demonstration eller alla demonstrationer, men med tanke på hennes ordval och att hon enbart påpekar tillgängligheten låter det som att alla demonstrationer hade varit ovälkomna.

Åter verkar Källsson försöka visa att Bokmässan har pathos med sina ord, att det är ”direkt olämplig” och ”ytterst betydelsefullt”, men även dessa framstår som sakliga i jämförelse med hennes språk i senare artiklar, och visar ytterligare på att mässan kanske egentligen inte bryr sig om vad Nordiska Motståndsrörelsen står för. Det är också för Bokmässan och deras intressenter ett logosargument i det att alla kanske inte kommer att ha plats, eller så kommer mässans entré att bli mer svårtillgänglig.

---

¹⁰¹ Göteborgs-Posten. Sjölander, K. (2017-09-13)

¹⁰² Bokmässan: *Svenska Mässan överklagar beslut om samlingsplats för demonstration*. (2017-09-15). Pressmeddelande. Bokmassan.se (Hämtad: 2017-02-22)

¹⁰³ Göteborgs-Posten: *Mässan överklagar polisbeslut*. (2017-09-16). Vaccari, C. (Hämtad: 2018-02-22).

6.3.1 "Jag förstår att jag verkar fyrkantig"

Dagens Nyheter publicerade den 23 september 2017 ett reportage om Maria Källsson: *Maria Källsson. "Jag förstår att jag verkar fyrkantig"*.¹⁰⁴ Rubriken refererar till en fråga som journalisten ställde och Källssons svar, att hon förstår att hon kan verka fyrkantig på grund av att hon är principfast i frågan om Nya Tider. Detta är det första stora försöket under 2017 som Bokmässan söker försvara sig från anklagelserna att de är oetiska och att de är omoraliska för att de låter Nya Tider delta på Bokmässan. Artikeln kommer ut en vecka innan Nordiska Motståndsrörelsens demonstration och mässans största dag under helgen, lördagen den 30 september.

Dagens Nyheter reporter och Källsson verkar i denna artikel försöka göra Källsson mer mänsklig, göra henne mindre fyrkantig och skapa ett försvar till Källsson och Bokmässan som de hade behövt redan 2016. Hela artikeln är till för att visa på och stärka Källssons och Bokmässans karaktär och visa att hon har pathos och ethos. 2016 svängde opinionen kraftigt i och med vilket beslut Bokmässan tog den veckan och det påverkade synen på Bokmässan även 2017. I artikeln går det att utläsa *ideal apologia*.¹⁰⁵ Artikeln är ingen ursäkt från Källssons och mässans sida, men det är en form av förklaring. Av det som går att uttyda ur artikeln är den *överensstämmande med sanningen*: alla argument som tas upp går att härleda till vad som hände under hösten 2016. Vad vi kan se är den *uppriktig* från Källssons håll. Artikeln kom ut vid *rätt tidpunkt*, den är *frivillig*, den *riktar sig till samtliga intressenter*, och den *framförs i en lämplig kontext*. Av de punkter Vigsø lägger fram uppfyller den alla underkategorier till ideal apologia. Ideal apologia är enligt Vigsø ett sätt för en organisation att uttala sig utan att dess ethos tar skada.¹⁰⁶ Artikeln är ett försök för Bokmässan återställa sitt goda rykte genom att ge en förklaring till hur mässan tänker kring att Nya Tider ska delta, men det går inte att säga att Bokmässans ethos återställs helt eller att deras ethos inte påverkas under hösten 2017. Bara att Bokmässan tillät Nya Tider att delta en andra gång skadade deras ethos på ett sätt som inte kan återställas enbart med ett reportage.

Källsson och journalisten befinner sig på Källssons kontor när intervjun tar rum och det första som diskuteras är den överklagan som Bokmässan lämnat in angående Nordiska Motståndsrörelsens samlingsplats utanför mässan veckan därefter.

---

¹⁰⁴ Dagens Nyheter: *Maria Källsson. "Jag förstår att jag verkar fyrkantig"* (2017-09-23) Fahl, H. (Hämtad: 2018-02-22).

¹⁰⁵ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 50

¹⁰⁶ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 50

– Polisen har fattat ett beslut vi tycker är anmärkningsvärt. Såklart vill vi också visa vår besvikelse över att man tillmötesgår den här organisationen på så många punkter. Även om jag tycker att det är helt rätt att vi har grundlagsskyddad rätt att demonstrera.¹⁰⁷

Det är mycket som går att utläsa ur detta citat. Här skiftar fokus för en stund till Nordiska Motståndsrörelsen och Bokmässans offerroll i krisen. Källsson visar en tydlig skillnad mellan Bokmässan och Nordiska Motståndsrörelsen och *differentierar* sig mot Nordiska Motståndsrörelsen genom att beskriva dem som ”den här organisationen”. Ordvalet visar också på att Bokmässan vill positionera sig med personer som inte gillar Nordiska Motståndsrörelsen. Källsson söker åter visa att Bokmässan och publiken har samma doxa. Bokmässans och Källssons pathos syns i besvikelsen och i att beslutet är ”anmärkningsvärt”. Den underliggande meningen att Bokmässan och Nordiska Motståndsrörelsen har olika doxa och tycker olika i många fall blir tydlig i ordvalet. Källsson definierar dock aldrig vilka grundläggande värderingar Bokmässan och Nordiska Motståndsrörelsen inte delar, annat än att mässan inte gillar att Nordiska Motståndsrörelsen använder våld. Samtidigt finns där åsikten att demonstrationsrätten är självklar och att alla borde få ta del av den. Det visar på Källssons och mässans ethos. De må anse att någon har fel, men de vill inte att de ska bli behandlade annorlunda eller sämre på grund av dessa åsikter. Genom ordet ”anmärkningsvärt” går det att utläsa Källssons känslor. ”Anmärkningsvärt” brukar i liknande sammanhang som detta användas av jurister när de vill beskriva något de ser som oerhört korkat. Källsson visar för första gången känslor över situationen.

Reportaget riktas sen in på Bokmässan 2016 och vad som hände då: att Nya Tider först fick närvara på mässan och när den första vågen av kritik kom ändrades beslutet. Anledningen Källsson gav då var att Nya Tider och mässan inte delade samma värdegrund om alla människors lika värde och därför avbröt mässan samarbetet. På grund av juridiska skäl hade Nya Tider rätt att vara med ändå och det slutade med att de medverkade på mässan. Vilka dessa juridiska skäl är förtydligas inte.

– Vårt första instinktiva beslut var att tillåta dem att vara med. Vi insåg senare att vi behövde en ordentlig genomlysning av vilka de var: vad står de för, har de publicerat något som till exempel kan klassas som hets mot folkgrupp... men det var fyra veckor kvar till mässan, och det fanns inte tid. [...]. Vi visste inte tillräckligt mycket om dem.¹⁰⁸

---

¹⁰⁷ Dagens Nyheter. Fahl, H. (2017-09-23)

¹⁰⁸ Dagens Nyheter. Fahl, H. (2017-09-23)

Åter belyser Källsson Bokmässans och Nya Tidens olika värderingar och hon differentierar mässan och tidningen från varandra. Intressant att påpeka är dock användandet av apologiastrategier, specifikt försöker Källsson *åberopa förmildrande omständigheter* genom att skylla på tidsbrist. Ursäkten är i detta fall att det inte fanns tid att göra en ordentlig genomlysning. Vigsø skriver att när en organisation vill *åberopa förmildrande omständigheter* förklarar organisationen att den vet att den gjort fel. I detta fall fick Bokmässans beslut oanade konsekvensen att tiden inte räckte till för en genomlysning. De ville göra något bra och ta ordentligt ansvar när det gällde att acceptera en utställare som fick kritik, men det var mycket annat som hände och tiden räckte inte till.

Källsson filosoferar sen om yttrandefrihet:

– Alla är vi yttrandefrihetsivrare i teorin, men när det ställs på sin spets, när krafter man känner en stor avsky för åberopar yttrandefriheten för sin saks skull – då är det inte lika lätt i praktiken. Jag hade väl en viss aning om hur stor och svår den här frågan är, men jag kunde inte föreställa mig magnituden.¹⁰⁹

Här visar Källsson tydliga känslor för första gången. Källsson pratar i allmänna ordalag men det går också att utläsa att hon inkluderar sig själv i att känna ”en stor avsky” för krafter man inte håller med. Detta är pathos: Källsson visar till sina egna känslor och att hon förstår känslorna som publiken och andra aktörer kan ha. Här framkommer också huvudpunkten med Källssons argument om Nya Tider, och det visar tydligt Bokmässans ethos. Yttrandefrihet är en svår fråga och att Nya Tider fick komma tillbaka till mässan under 2017 visar att Bokmässan tar yttrandefriheten på stort allvar.

Samtalet mellan journalisten och Källsson fortsätter på spåret av vad som hände året innan, och att Källsson ångrar förra årets beslut att porta Nya Tider från mässan.

–Ja, det är klart man ångrar. [...] Man ska komma ihåg att en bokmessa har två dimensioner. På mässgolvet lägger vi händerna på ryggen – vi är ett torg för fri åsiktsbildning, och det finns många utställare vi inte håller med. I vårt seminarieprogram tar vi ett större publicistiskt ansvar, det är där vi driver opinion. Inte på mässgolvet.¹¹⁰

Samtalet har åter gått till mässans karaktär, deras ethos och vad de står för. Mässan är inte bara en plats där åsikter kan mötas, det är också en plats där Bokmässan har ansvar över debatter som sker. Bokmässan vet om att de har ett ansvar över opinionen på seminarierna, och då många

---

¹⁰⁹ Dagens Nyheter. Fahl, H. (2017-09-23)

¹¹⁰ Dagens Nyheter. Fahl, H. (2017-09-23)

programpunkter under 2017 handlade om att motverka intolerans och rasism visar mässan att de tar det ansvaret, vilket är ett bra exempel på den imagereparerande strategin att utföra en *kompenserande handling*. Bokmässan försöker åtgärda det problem de har skapat genom att diskutera hur sådana problem ska hanteras. Det stärker ethos över lag och mässan motbevisar kritik om att mässan och Källsson inte tar ansvar. Källsson visar också pathos här i det att hon och mässan ångar beslutet de tog 2016 med att porta Nya Tider, och på så sätt skapa del av den oro som följde under mässan 2016, och även under 2017. Ånger är också ett av de få riktiga känslorika ord som hon använder. Att Källsson ångar kan här ha negativa effekter på ethos, beroende på vem det är som tolkar situationen. De personer som är kritiska till att Nya Tider fick delta kan se det som en bekräftelse på sina åsikter om mässans moral. Anhängare till Nya Tider och Nya Tider själva kan se det som en vinst, att de inte borde ha blivit portade från första början för de har rätt att vara där. Personer kritiska till Källsson och mässan på grund av hur de behandlade situationen 2016 kan se detta uttalande som positivt, att beslut efter beslut inte borde ha fattats utan att mässan skulle ha hållit sig till vad de ansåg från början.

Artikeln fortsätter med att beskriva Nya Tider och deras åsikter: att tidningen efter en undersökning har beskrivit ”det ”vita folket” som överlägset och hotat”, samt att grundaren till tidningen vägrat svara om förintelsen ägt rum.¹¹¹

– Det här är åsikter som finns i samhället. De är förkastliga, det tycker jag också, men de är inte olagliga. Vi har kommit fram till, utifrån vilka vi är som bokmässan, att möta intolerans med tolerans och öppenhet, säger Maria Källsson.

Källsson differentierar sig själv och mässan från åsikter Nya Tider framfört. Hon bekräftar också igen att de två olika organisationerna ha olika doxa. Mässans utgångspunkt är öppenhet och tolerans, och Bokmässan ser Nya Tidens doxa som intolerans. Pathos är närvarande i Källssons ordval att åsikterna är ”förkastliga”. Vilka åsikter som är förkastliga specificerar hon inte. Logos är också närvarande i Källssons uttalande att Nya Tidens åsikter inte är olagliga, även om mässan inte håller med tidningen. Det är för mässan ett logosargument att inte porta Nya Tider på grund av deras åsikter, då åsikterna i sig inte är olagliga. Källsson kommenterar också på den film som en redaktör på Nya Tider gjorde som uppmanade att anhängare till Nya Tider skulle besöka journalister, och det hintas om att detta skulle vara hotfulla besök. Källsson säger att det inte är Nya Tider som tidning som gjort filmen, samt att en av personerna som utsatts inte väckt åtal och gjort polisanmälan. ”Om han inte tycker att det var hat, hot eller våld

---

¹¹¹ Dagens Nyheter. Fahl, H. (2017-09-23)

– ska vi då tycka det?” frågar hon.¹¹² Detta har att göra med tidigare citat, att Bokmässan säger sig ta avstånd från organisationer och personer som utför olagliga handlingar. Det är intressant att diskutera ifall det endast är offer för brott som avgör om det var ett brott eller inte, men det kommer inte diskuteras här. Källsson gör det tydligt att det inte är Bokmässan som ska avgöra detta.

Källsson får sen frågan om säkerhet på mässan och om de som inte känner sig välkomna på grund av att Nya Tider närvarar:

– När det gäller dem som kommit fram till att de av ideologiska skäl inte kan komma om Nya Tider är närvarande – jag respekterar verkligen den slutsatsen, även om jag önskar att de kom till en annan, och skulle vilja resonera med dem kring vilken typ av samhälle vi får om man inte kan beträda samma golv som någon av en annan åsikt.¹¹³

Doxa återkommer, i form av Källssons kommentar på ideologi, eftersom det är en viktig fråga för många människor. Det skapades flera alternativa bokmässor på grund av ideologiska skillnader, på grund av olika doxa och att personer ser världen på olika sätt, och det är dessa Källsson refererar till. Källsson uttrycker respekt för dessa personer men beklagar omständigheterna. Hon visar pathos mot människor som känner att de inte kan närvara på mässan på grund av ett val som Källsson och Bokmässan gjort. Detta visar också till mässans karaktär, ethos, att även om det finns personer som lämnar mässan på grund av olika doxa visar mässan dem respekt. Men, vad Källsson utelämnar är att det inte är ideologiskt att vara icke-vit. Nordiska Motståndsrörelsen och Nya Tider utgör ett reellt problem för personer som inte ser ”svenska” ut, som tillhör en annan etnicitet, religion, har en annan könstillhörighet eller annat könsuttryck. Redan 2016 uttryckte Djungeltrumman att de inte tänkte närvara för att de hade en journalist på tidningen som var papperslös. Källsson kan därmed anses missa halva problemet med att Nya Tider deltar när hon enbart påpekar ideologiska skäl, för det är många som inte har lyxen att inte gå på Bokmässan på grund av ideologiska skäl. Vita människor kan utebli på grund av att de inte har samma värderingar som Nya Tider eller Nordiska Motståndsrörelsen, men personer som är icke-vita kan ha valt att avstå enbart på grund av att de var rädda för att bli utsatta av en organisation som, milt uttryckt, inte vill ha dem där.

Samtidigt differentierar Källsson Bokmässan från de personer som väljer att inte komma dit. Hon argumenterar att dessa människor borde tänka på vilket samhälle de vill skapa, och

---

¹¹² Dagens Nyheter. Fahl, H. (2017-09-23)

¹¹³ Dagens Nyheter. Fahl, H. (2017-09-23)

Källsson sätter mässan som mer toleranta än de som väljer att inte delta. Källsson sätter nästan Bokmässan som bättre än de personer som av ideologiska skäl inte vill delta, för att Bokmässan är på samma plats med människor som inte delar samma åsikter, eller doxa, som mässan.

Källsson och journalisten pratar sen om uppmärksamheten som mässan har fått de senaste två åren.

– Man är utsatt för en enorm massmedial uppmärksamhet. Man står upp för en princip, men förknippas med en åsikt man personligen kan ha väldigt svårt för. Det är en enorm påfrestning för alla här, säger Maria Källsson.¹¹⁴

Pathos och ethos är båda närvarande i detta citat. Ethos då Källsson berättar att hon själv kanske inte står för de åsikter som mässan lyfter, och att det är svårt för henne. Källsson och Bokmässan hade under 2017 principen att om en person eller organisation inte brutit mot lagen får de delta på mässan. Mycket av den kritik som Bokmässan fick under 2016 är att de har tillåtit högerextremism att angripa kultursverige.¹¹⁵ När de borde kämpa emot släpper de in intoleransen. Källsson förknippas med högerextremismen, även om hon inte tar del av de åsikterna. Det är också pathos då Källsson beskriver arbetet på mässan och hur det påverkar de som jobbar på Bokmässan. Det är jobbigt för alla inblandade och det är en påfrestning genom att vara i fokus i media, vilket också kan tolkas som en strategi för att ursäkta Bokmässan. Enligt de begrepp och teorier som Vigsø tar upp skulle detta klassas som ett *motangrepp*.¹¹⁶ Källsson säger att det är medias fel att medarbetarna mår dåligt, men uttrycker också ”massmedia” vilket kan betyda alla sorters media och därmed också andra aktörer, till exempel kritik från privatpersoner eller aktivister i sociala medier, det vill säga, personer som anser att mässan agerat felaktigt.

Källsson uttrycker även detta om principer och sammanfattar det hon anser vara problemet med det drev som riktats mot henne:

–Jag har bemött så många andra människors åsikter med ganska fyrkantiga principresonemang. Det kan bli lite tröttande emellanåt, det är svårt att få förståelse och nå igenom. Personliga åsikter är lättare att ta in, principer har inte det där drivet, det känslomässiga anslaget.¹¹⁷

---

¹¹⁴ Dagens Nyheter. Fahl, H. (2017-09-23)

¹¹⁵ Fälth, A. (2017), s. 55

¹¹⁶ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 47

¹¹⁷ Dagens Nyheter. Fahl, H. (2017-09-23)

Källsson lägger under hela reportaget fram principen att har du inte gjort något olagligt så får du vara med, att *handlingen var ett val mellan två onda* och Bokmässan valde det minst onda. Bokmässan valde att låta alla vara med framför att åsiktsregistrera eller porta. De ser sitt val som att de öppnar upp för debatt och skapar en situation där alla kan prata med varandra. Källsson berättade att det var fel att försöka porta Nya Tider från första början, och Bokmässan står fast i att låta Nya Tider delta, men många av Källssons argument handlar om principer, vilket får det att låta som att Bokmässan egentligen inte ville ha Nya Tider där, men var tvungna utifrån dessa principer. De valde att göra vad de ansåg minst skadligt, låta Nya Tider delta, och stå fast vid sina principer, gentemot att inte låta dem delta och inte stå fast vid sina principer.

Artikeln är ett bra exempel på kairos och även decorum. Källsson talar ut om vad som hänt bara en vecka innan Bokmässan öppnar och hon gör det i en tidning som hör hemma i huvudstaden Stockholm. Gällande decorum är det som sagt ett bra tillfälle för Källsson att tala ut, och det doxa som används är talande för hela krisen: att alla ska ha rätt att få tala, och att alla har rätt till sina åsikter. Källsson uttrycker det extra tydligt när hon säger att alla är ”yttrandefrihetsivrare”, men att det kan vara svårt att alltid stå bakom den principen.

6.3.2 Överklagande

Den 25 september kommer svaret på överklagan angående Nordiska Motståndsrörelsens demonstrationsplats från Förvaltningsrätten. Demonstrationsvägen kortas, Nordiska Motståndsrörelsen ska nu börja marschen strax bakom Svenska Mässan och får bara marschera till västra sidan av Gamla Ullevi samt demonstrationen ska avslutas kl. 16.¹¹⁸ Nordiska Motståndsrörelsen överklagar detta till Kammarrätten.

Den 26 september 2017 kommer artikeln ”Nazister tänker trotsa domstolsbeslut” ut i Dagens Nyheter.¹¹⁹ Bokmässan har vunnit rätten över var Nordiska Motståndsrörelsens demonstration ska få starta och det politiska partiet är snabba med att meddela att de inte accepterar beslutet och tänker ändå starta utanför Bokmässan. Bokmässan är åter offer på grund av Nordiska Motståndsrörelsen. En journalist från Dagens Nyheter får en kommentar från Maria Källsson.

Bokmässan överklagade tillståndet av oro för säkerheten och Maria Källsson, vd för Bokmässan, välkomnar förvaltningsrättens beslut.

---

¹¹⁸ SVT Nyheter Väst: ”Domstol kör över polis – Nazistdemonstration kortas”. (2017-09-25). Youcefi, F. (Hämtad: 2017-05-02).

¹¹⁹ Dagens Nyheter: ”Nazister tänker trotsa domstolsbeslut” (2017-09-26). Delin, M. och Lindkvist, H. (Hämtad: 2018-02-22).

–Jag är övertygad att det blir bättre för våra besökare med en förflyttad startplats. Det ger bättre tillgänglighet än det första beslutet för våra besökare, säger hon.¹²⁰

Maria Källsson undviker åter igen att prata om vad Nordiska Motståndsrörelsen är för organisation, och det är ett stort problem som skadar deras ethos. Källsson benämner problemet som att Nordiska Motståndsrörelsen kommer vara i vägen för Bokmässan och att det är det enda problemet med dem. Inte vad de har för värderingar: att de förnekar förintelsen, uttrycker nazistiska åsikter, att de vill sparka ut människor av främmande ras,¹²¹ deras åsikter om vit makt, eller att alla i ledningen är dömda för antingen ”dråp, misshandel, våldsamt upplopp, brott mot knivlagen, uppvigling, hets mot folkgrupp, vapenbrott, brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor”.¹²² Källsson undviker helt att detta är farliga människor och att det är därför som människor skulle välja att inte komma på mässan, inte för att Nordiska Motståndsrörelsen står i vägen. Det verkar vara en tydlig strategi från Källssons sida eftersom hon inte nämner detta en enda gång. Det enda som tas upp är Nordiska Motståndsrörelsens våld, inte deras värderingar eller deras politiska rättfärdigande till att använda våld. Varför detta är fallet, varför Källsson inte vill prata om Nordiska Motståndsrörelsen som rörelse, går in nuläget bara att spekulera om, och eftersom det inte är syftet med denna uppsats kommer det inte göras här. Men det tåls att fundera på vad Bokmässan vill uppnå med att inte nämna Nordiska Motståndsrörelsens politiska åsikter eller brott.

Den 26 september kommer en ny nyhet, om att Nordiska Motståndsrörelsens demonstration kommer att krocka med en fotbollsmatch på Gamla Ullevi. Det är en gratismatch mellan Gais och Brommapojkarna. Matchen börjar kl. 17 och insläppet för publiken är kl. 16. Klubbordförande för Gais säger att det förväntas komma många familjer och skolungdomar.¹²³

Den 27 september överklagar Svenska fotbollsförbundet demonstrationens färdväg.¹²⁴

6.3.3 ”Vi är inte naiva”.

På SVT:s hemsida publicerar Maria Källsson den 28e september 2017, på Bokmässans första dag, en debattartikel för att framföra hennes och Bokmässans åsikter om vad som hänt. Fokus skiftar igen från deras offerroll mot Nordiska Motståndsrörelsen och är åter på Nya Tider och

---

¹²⁰ Dagens Nyheter. Delin, M. och Lindkvist, H. (2017-09-26).

¹²¹ Expressen: *Nazistiska NMR:s mål: Inrätta tvångsarbete*. (2017-06-02). Baas, D. (Hämtad: 2018-05-21).

¹²² Expressen. Baas, D. (2017-06-02).

¹²³ SVT Nyheter Väst: *Nazistdemonstrationen krockar med Gais-match*. (2017-09-26). Engman, A. (Hämtad: 2018-05-02)

¹²⁴ SVT Nyheter Väst: *Svenska fotbollsförbundet överklagar nazistdemonstrationen*. (2017-09-27). Eidsenkov, J. (Hämtad: 2018-05-02)

vad Bokmässan gjort för fel och hur de ser på saken. Artikeln har rubriken ”Vi är inte naiva”.¹²⁵ Rubriken refererar till den sista meningen i texten som lyder:

Vi är inte naiva inför Nya Tiders värderingar och agenda, men än så länge håller sig tidningen innanför demokratins spelregler: lagen.¹²⁶

När det kommer till Nya Tider är Källsson inte lika försiktig med att prata om vad Nya Tider är för en organisation, som hon är med Nordiska Motståndsrörelsen. Källsson nämner att hon är medveten om Nya Tiders ”värderingar och agenda” men hon går inte heller in på ämnet mer än så. Hon må vara mindre försiktig, men vill fortfarande inte gå in på vad problemet faktiskt är: att organisationer som anser att vissa människor inte ska få existera ska få delta på en mäsas om litteratur.

Den sista meningen i artikeln är slutklämmen på de logosargument som har lagts fram i texten. Det är just logos som framkommer mest då Källsson hänvisar till lagar och regler. Där finns också argument som spelar på Bokmässans ethos och pathos. Maria Källsson uttrycker ”Vi känner frustration” samt söker läsarens medlidande när hon berättar om Bokmässans programpunkt där besökare kan möta Emerich Roth som överlevt förintelsen, vilket också är ett exempel på en *kompensterande handling*. Ethos åberopas när Bokmässan beskrivs som att de har respekt för de som kritiserar och hur Bokmässan ser sig själva; som en arena öppen för alla åsikter och för yttrandefrihet. De bygger också ethos när de försöker måla upp sig själva som en organisation som hederligt konsekvent yttrandefrihetsförespråkare. Men utöver detta är det argument som stödjer Bokmässans beslut att låta Nya Tider delta på mässan, som i generella drag handlar om att Bokmässan inte har rätt att döma ifall alla som deltar håller sig till Sveriges lagar. Detta har Bokmässan dock gjort när de granskade den film som Nya Tider gjort som uppmanar till hembesök hos journalister. Argument som läggs fram är att även om Bokmässan kan porta extremister från mässan så kan de inte portas från samhället, och att Bokmässan är en plats för yttrandefrihet och ”fri åsiktsbildning”.¹²⁷ Att intressenter ska ha rätt till fri åsiktsbildning på mässan har att göra med ett argument som Källsson lade fram 2016, att Bokmässan inte sysslar med åsiktsregistrering.

Att ta emot extremister på alla sidor av den politiska skalan är också priset för att vara ett demokratiskt forum, vilket Maria Källsson anser att Bokmässan är och det är där det sista argumentet kommer in från tidigare. att mässan väljer utifrån att de medverkande följer Sveriges

---

¹²⁵ SVT Nyheter. Källsson, M. (2017-09-28).

¹²⁶ SVT Nyheter. Källsson, M. (2017-09-28).

¹²⁷ SVT Nyheter. Källsson, M. (2017-09-28).

lagar. Källsson söker att läsaren ska förstå hur Bokmässan agerar och hon riktar sig till de personer som är kritiska till att Nya Tider ska få vara med. Där finns ingen ursäkt eller urskuldande utan det är påståenden som är baserade på fakta.

Viktigt att utläsa här är att Bokmässan och Maria Källsson inte ber om ursäkt för att Nya Tider ska delta. De anser sig inte ha gjort fel och de verkar inte anse att de har något att be om ursäkt för.

När det kommer till de olika sätten att reparera image som Vigsø lägger fram går det att läsa ut att detta är ett försök av Källsson att *tona ner händelsernas karaktär*. Källsson försöker, i min mening, inte förminska att rasism är ett problem, men hon försöker förminska Bokmässans roll i det hela. Att minimera händelsen skriver Vigsø är ett sätt att tona ner händelsen.¹²⁸ Källsson *förminskar* just själva deltagandet genom att påminna om att Nya Tider inte utför någonting som är olagligt. Bokmässan diskriminerar inte på grund av politisk ideologi, varken åt höger eller vänster. Källsson ställer också frågan ifall det intresset som visats Bokmässan och Nya Tider är proportionell i relation med vad det faktiskt är som händer.

Detta är enda gången i de artiklar som analyseras här som Källsson själv beskriver Nya Tider som högerextrema.

Vi känner frustration över att debatten så ensidigt handlar om Nya Tidars medverkan. En högerextrem aktör ges en stor medial roll på samhällsarenan – vill vi det?

Vi förstår att Nya Tidars närvaro är intressant att bevaka, men ställer oss frågan: är proportionerna rimliga?¹²⁹

Här söker Källsson ta bort från att Nya Tider är högerextrema genom att gå till *motangrepp* mot media och påstå att det är medias fel, och därmed också personer som påverkar media: läsarnas, fel att Nya Tider har fått så mycket uppmärksamhet.

I Källssons text går också se tendenser till understrategierna *transcendens* och *differentiering*.¹³⁰ Källsson differentierar Nya Tider från Nordiska Motståndsrörelsen och skapade reaktioner genom att skriva att ”Nordiska Motståndsrörelsen är en våldsbejakande organisation som inte är välkommen till Bokmässan”.¹³¹ För Bokmässan är Nya Tider och

---

¹²⁸ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 43

¹²⁹ SVT Nyheter. Källsson, M. (2017-09-28).

¹³⁰ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 43

¹³¹ SVT Nyheter. Källsson, M. (2017-09-28).

Nordiska Motståndsrörelsen inte samma onda sak och Källsson gör skillnad på dem. Nya Tider är en tidning som skriver texter som inte är olagliga, medan Nordiska Motståndsrörelsen brukar våld och därmed bryter mot lagen. Transcendensen framkommer när Källsson placerar handlingen i en ny kontext, i kontexten att Bokmässan inte åsiktsregistrerar och att det är en öppen plattform för alla åsikter, där finns fri åsiktsbildning. Hon placerar högerextremismen mot vänsterextremismen och fördömer inte någon, men påpekar deras olikheter och deras likheter i att de inte uppskattas eller accepteras i Sverige idag.

Ska konservativa religiösa aktörer stoppas? Homofobiska böcker? Vänsterextrema förlag som ger ut revolutionära handböcker?¹³²

Detta går också att läsa som strategin *angrepp på anklagare* som Vigsø skriver om.¹³³ Källsson ställer frågan om varför en sorts politisk extremism är okej, vilken kan skada människor, men inte en annan? Källsson försöker reparera Bokmässans image genom detta. Det som hänt har blivit större än det borde vara, det är inte så illa som det ser ut och varför är det en skillnad mellan olika extremister? Källsson visar här att Bokmässan förstår vad deras brott är och vad det har gjort för fel enligt intressenter och aktörer.

Källsson lägger skuld på omständigheterna och söker lägga *ifrån sig ansvar* genom att lägga fram att Nya Tider verkar inom lagen och att Bokmässan söker jobba inom demokratin. Källsson skriver ”Det är priset en bokmessa måste betala för att vara ett demokratiskt forum”.¹³⁴ Där framkommer också en *jämförelse* i att det finns olika sorters extremister och att det, enligt Bokmässan, inte går att förbjuda en sorts extremism men inte en annan. Här återkommer också teorin om *differentiering* och den återopas av Källsson på samma sätt som tidigare. Åter blir det viktigt att påpeka här är att Källsson, och därmed Bokmässan, inte ber om ursäkt, de ber inte om nåd och förnekar inte ansvaret. Strategier för att be om ursäkt förekommer inte. Om detta beror på att Källsson och Bokmässan inte anser att de gjort något fel eller om det är för att de anser att reaktionerna är oproportionerliga, eller en annan anledning, framkommer inte annat än i Källssons förklaring i vad Bokmässan är för något: ”ett öppet torg”.¹³⁵ Dock utför Bokmässan kompensande handlingar för att kompensera sina dåliga beslut, vilket visar att mässan vet att de har agerat fel.

---

¹³² SVT Nyheter. Källsson, M. (2017-09-28).

¹³³ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 43

¹³⁴ SVT Nyheter. Källsson, M. (2017-09-28).

¹³⁵ SVT Nyheter. Källsson, M. (2017-09-28).

Artikeln är distribuerad på en nyhetssajt som är tillgänglig för alla och som läses i hela landet. Källsson valde rätt plats för sitt uttalande. Kairos är också fungerande då artikeln kom ut andra dagen på mässan och dagen innan Nordiska Motståndsrörelsens demonstration. Bokmässan hade som mest publicitet under denna tiden då det är en stor folkfest och många är intresserade av vad som händer.

6.3.4 Bokmässan öppnas

Den 29 september kommer kammarrättens beslut om Fotbollsförbundets överklagan. Fotbollsförbundet vinner och Nordiska Motståndsrörelsens demonstration förkortas med en timme från kl. 12–16 till kl. 12–15.¹³⁶

Samtidigt som Bokmässan är hålls tre andra alternativa bokmässor på fyra olika platser i Göteborg. De har skapats i protest mot att Nya Tider får delta på Bokmässan.

Nästa artikel som är relevant är från Göteborgs-Posten den 29 september 2017 och fokus är åter Nordiska Motståndsrörelsen och Bokmässan som ett offer: *Bah Kuhnke markerade mot NMR* [Nordiska Motståndsrörelsen. min anm].¹³⁷ I artikeln citeras Maria Källssons invigningstal på mässan:

En bokmessa är motsatsen till en snäv människosyn med bristande humanism [...] Det är att praktisera yttrandefrihet, och att låta tankar och idéer ställas mot varandra, säger hon.¹³⁸

Hennes definition av en Bokmässan går också att se i hennes debattartikel i SVT som analyseras i kapitel 6.3.3 i denna uppsats. Det är åter ethos som blir framträdande i Källssons försök att rädda mässans karaktär, ställning och rykte på invigningsdagen. Begreppet yttrandefrihet blir brett och öppet och mässan ska vara tillgänglig för alla. Källsson vill visa mässans *goda intentioner* genom definitionen av vad mässan är för något. Vigsø skriver om goda intentioner som en underkategori till att *skjuta undan ansvaret*.¹³⁹ Det är del av den *imagereparerande strategin* att *tona ner händelsens karaktär*, i det att det inte handlar om Nya Tider och Nordiska Motståndsrörelsen, det handlar inte om rasism eller intolerans, utan det handlar om öppenhet och att lyssna på varandra. Det går att tolka som att allvaret i situationen inte uppfattas, det

---

¹³⁶ Göteborgs-Posten: *Kammarrätten förkortar tiden för NMR*. (2017-09-29). Olausson, J. och Vasell, M. och Östberg, F. (Hämtad: 2018-05-02).

¹³⁷ Göteborgs-Posten: *Bah Kuhnke markerade mot NMR*. (2017-09-29). Holmgren, T. (Hämtad: 2018-02-22).

¹³⁸ Göteborgs-Posten. Holmgren, T. (2017-09-29)

¹³⁹ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 43

beror också på vem det är som lyssnar och tolkar eftersom händelserna uppfattas olika allvarliga för olika personer och intressenter.

Göteborgs-Posten citerar också Källsson ord från invigningstalet: ”Det är viktigare än någonsin att vi samlas just nu. Och vi vet alla varför”.¹⁴⁰ Här finns det ett allvar som inte var närvarande i tidigare citat. Här finns ett annat ställningstagande än det Källsson sa tidigare i talet vilket gör det otydligt om detta är hennes egna åsikter eller om det också är Bokmässans åsikter. Detta, tillsammans med det tidigare citatet, visar på att Bokmässan anser att det finns en *differentiering* i åsikter mellan mässan och vissa intressenter eller aktörer. Källsson behöver påpeka det men inte uttala det tydligt, alla vet redan vad det handlar om: den mer och mer tydliga intoleransen och rasismen i samhället. Samma problem uppstår dock som innan eftersom Källsson inte explicit uttalar att det är rasism och högerextremism som är samhällsproblemet hon pratar om. Här är det också intressant att se till ordvalet: vilka är ”vi” i detta fall? Genom att Källsson tidigare inte velat prata om Nordiska Motståndsrörelsen som organisation och vad de gör mot människor är det svårt att avgöra om ”vi” är alla som inte är rasister, eller alla som inte tar skada av Nordiska Motståndsrörelsens politik för att vi är vita, en allmänhet som måste ställa sig mot intolerans, eller något helt annat.

Dagen för demonstrationen den 30 september samlas ett hundratal personer från Nordiska Motståndsrörelsen utanför Ica Maxi på Mölndalsvägen och börjar marschera mot sin samlingsplats bortanför Svenska Mässan. När de börjar komma närmare Korsvägen och Svenska Mässan söker de ändå att gå förbi huvudentrén och de motas bort av polisen. Polisen vill att de ska gå igenom Gårda för att komma till sin samlingsplats bakom Svenska Mässan. Det blir tumult i närheten av mässan och demonstranter och motdemonstranter grips. Nordiska Motståndsrörelsen hinner inte komma fram till sin officiella samlingsplats innan tiden för demonstrationen är slut.¹⁴¹ Inne på mässan informerar poliser besökarna att ta det försiktigt när de ska lämna mässan.

Samtidigt hålls en motdemonstration på Heden i Göteborg. Där samlas ett tusentals motdemonstranter som stod för antirasism.¹⁴² Allt går fredligt till.

---

¹⁴⁰ Göteborgs-Posten. Holmgren, T. (2017-09-29)

¹⁴¹ Göteborgs-Posten: *Göteborg skickade hem NMR*. (2017-10-01). Olausson, J. och Kruse, F. (Hämtad: 2018-05-02)

¹⁴² SVT Nyheter Väst: *1000-tals motdemonstranter på Heden*. (2017-09-30). Grill, M. (Hämtad: 2018-05-02)

Lördagen den 30 september 2017 förlorar Bokmässan och de som hade montrar på mässan ungefär 30 % av sina beräknade inkomster.

6.4 Oktober 2017

”Bokmässan manifesterade mot rasism” från den 1 oktober är nästa artikel.¹⁴³ Bakgrunden till denna artikel är den manifestation som Bokmässan den 30 september bjöd in till via ett pressmeddelande på deras hemsida.¹⁴⁴ Där meddelar de också att Bokmässan ska skänka tre kronor per besökare under lördagen till tre olika organisationer som arbetar för tolerans i samhället. Anledningen till artikeln är ytterligare ett försvar Bokmässan har mot anklagelserna angående Nya Tider. Maria Källsson kommenterar manifestationen till Göteborgs-Posten:

Bokmässans vd Maria Källsson säger att en sådan här manifestation förstås kräver framförhållning, men att Bokmässan har lagt mycket kraft och fokus på sitt överklagande av NMR:s demonstrationsrutt; därför dröjde det innan formerna för manifestationen kunde färdigställas.

- Man måste också ta hänsyn till vilka som finns på plats och kan medverka. Jag tycker att det blev väldigt bra på det hela taget, säger hon.¹⁴⁵

Det går att tyda att Källsson mottagit någon form av kritik angående manifestationen mot rasism, att Bokmässan var sent ute med att berätta om den och förbereda för den. Källsson möter kritiken sakligt och visar åter på Bokmässans karaktär, ethos, att de har haft mycket att göra för att förhindra att Nordiska Motståndsrörelsen samlas utanför mässan, och därför har det tagit tid. Källsson antyder att de har planerat manifestationen sedan en tid tillbaka, vilket åter visar på en vilja att visa sin goda karaktär. Framförallt är detta en *kompenserande handling*. Bokmässan tar inte enbart aktivt ställning mot organisationer som anses vara rasistiska, de ger också en större summa pengar till flertalet andra organisationer som aktivt motarbetar rasism och intolerans. Vigsø skriver att det finns två sorters kompensation inom kriskommunikationsforskningens imagereparerande strategier och Bokmässan faller under båda vid detta tillfälle. *Kompensation* som understrategin till *tona ner händelsen* säger att offren erbjuds en belöning för att mildra upprördhet.¹⁴⁶ I detta fall är offren personer som påverkats av rasismens och nazismens framfart i Sverige, men det är också många som blivit upprörda över vad som hänt. Kompensationen blir då effektivt de pengar som Bokmässan skänker till

---

¹⁴³ Göteborgs-Posten: *Bokmässan manifesterade mot rasism*. (2017-10-01). Holmgren, T. (Hämtad 2018-02-22).

¹⁴⁴ Bokmässan: *Svenska Mässan överklagar beslut om samlingsplats för demonstration*. (2017-09-15). Pressmeddelande. Bokmassan.se (Hämtad: 2017-02-22)

¹⁴⁵ Göteborgs-Posten. Holmgren, T. (2017-10-01).

¹⁴⁶ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 43

organisationer som motarbetar förövarna som fått tillträde till spelplanen genom mässans agerande. Det är på samma sätt en *kompenserande handling* i det att Källsson och Bokmässan försöker kompensera vad de har gjort och försöka göra så att samma sak inte händer igen, genom att skänka pengar till organisationer som motarbetar förövarna. Källsson uttrycker i citatet att manifestationen gick bra, och därmed borde den ha uppfyllt vad mässan ville uträtta. Här återkommer pathos i Källssons positiva uttalande, att det gick bra och det var någonting positivt som hände.

Den 2 oktober 2010 kommer artikeln med den starka rubriken ”*Publikras för Bokmässan*”.¹⁴⁷ Källsson och Bokmässan höll presskonferens dagen innan för att meddela det stora publiktapp Bokmässan upplevde under lördagen och Göteborgs-Posten sammanfattar hennes tankar.

Hon säger att hon är stolt över att de lyckats genomföra arrangemanget, trots ”näst intill upploppsliknande skeenden” nära anläggningen.¹⁴⁸

Bokmässan är här åter ett offer för Nordiska Motståndsrörelsens framfart och demonstration. ”Upploppsliknande skeenden” visar att Källsson anser att Bokmässan utstått något stort från Nordiska Motståndsrörelsen, och de är offer som lyckats ta sig ur en jobbig situation. Bokmässan är inte längre någon skurk i detta drama, för det som hände under demonstrationerna borde ha gjort att det gick sämre för mässan än vad det gjorde. I fallet Bokmässan vs. Nordiska Motståndsrörelsen var dock Bokmässan aldrig förövaren, annat än i hur Källsson beskriver Nordiska Motståndsrörelsen. Det är gällande Nya Tider som Bokmässan har varit en förövare i att låta dem delta, och att fokusera på vad som kan beskrivas som en vinst i att Bokmässan genomfördes är i detta fall fel. Enligt Källsson har Bokmässan kämpat och segrat trots att oddsen varit emot dem då de positionerat sig som offer.

Källsson kommer sen med ett typiskt exempel på vad Vigsø beskriver som *motangrepp*:

- Tyvärr var det väntat, med tanke på det som ägde utanför mässan och de krigsrubriker som har funnits i medierna innan, säger Maria Källsson. Hon anser att rapporteringen om Bokmässan i medierna har varit ensidig. Mässledningen har gått igenom reportage och artiklar från mässan och Källsson uppger att 70-80 procent handlade om högerextrema tidningen Nya tiders medverkan samt om oroligheterna i staden.

---

¹⁴⁷ Göteborgs-Posten: *Publikras för Bokmässan*. (2017-10-02). Holmgren, T. (Hämtad: 2018-02-22)

¹⁴⁸ Göteborgs-Posten. Holmgren, T. (2017-10-02)

- Författare som kommit hit för att tala om sina böcker, oavsett om de skriver poesi, barnlitteratur eller debattinlägg, har bara fått en enda fråga. Det är bedrövligt att se.¹⁴⁹

Källsson väljer att lägga fokus på media, och inte på vad som hänt på mässan. Vigsø beskriver *motangrepp* som att medierna anklagas vara boven i dramat på grund av hur de valt att vinkla artiklar och reportage.¹⁵⁰ Det är precis det som Källsson gör när hon riktar ljuset på hur media hanterat att Nya Tider är på mässan och att Nordiska Motståndsrörelsen ska demonstrera och därmed hur författare och utställare behandlats under mässan. Att Källsson beskriver det som ”bedrövligt” gör det också tydligare att det är någonting som inte är moraliskt accepterat i deras ögon. Författare är på mässan för att prata om böcker och litteratur, inte politik. Det är inte ett enligt Vigsø regelrätt motangrepp då media inte anklagas för att ha fört läsare eller tittare bakom ljuset för att sälja fler tidningar, men det är ändå ett sätt för Bokmässan att flytta fokus på vad som händer till problemet att det blir en onyanserad diskussion på mässgolvet. Åter spelar också Källsson på känslor och Bokmässans pathos i sina starka ordval. Det ska ge en negativ känsla att debatten och samtalen om litteratur inte förs framåt utan fastnar på andra ämnen som inte borde få såpass stort fokus som det fått. Källsson söker influera en känsla av skuld i den media som enbart skrivit om Nya Tider och Nordiska Motståndsrörelsen under mässtider. Detta stärker också passivt mässans ethos i sammanhanget att de för fram samtal om litteratur, i det att det framstår som att Källsson och Bokmässan vill främja läsandet och litteraturen och anser att för mycket fokus lagts på annat.

Därefter meddelar skribenten i Göteborgs-Posten att Källsson berättar om ett av de tre teman som kommer vara på Bokmässan 2018, vilket är mobilisering mot rasism och intolerans. Källsson säger:

Men det som hänt visar tydligt på behovet av att vi fortsätter att föra ett kunskapsbaserat samtal om utvecklingen.¹⁵¹

Detta är en annan av Bokmässans *kompenserande handlingar* av strategier för att reparera image. Källsson motiverar också valet av kompenserande handling, vilket cyniskt kan tolkas som att Bokmässan inte vill utstå samma drev nästa år igen och att det är därför de har detta tema, och som mer vänligt kan tolkas som att de faktiskt vill föra en debatt som kan ge positiv förändring i samhället. Det spelar på mässans ethos både för temat och deras vilja att sprida

---

¹⁴⁹ Göteborgs-Posten. Holmgren, T. (2017-10-02)

¹⁵⁰ Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016), s. 47

¹⁵¹ Göteborgs-Posten. Holmgren, T. (2017-10-02)

kunskap om ämnet på ett sätt som gynnar utvecklingen av mobilisering mot rasism och intolerans.

Nästa artikel är från den 12 oktober. Källsson var på Bokmässan i Frankfurt när högerextremister avbröt en paneldiskussion hon deltog i angående arbete om högerextrema krafter. Här är Källsson åter ett offer för Nordiska Motståndsrörelsen, men också ett offer för högerextrema i Tyskland. I ”*Högerextrema avbröt paneldiskussion*” citeras Källsson:

Här hemma bojkottar vi medan tyskarna tar diskussionen. [...] Men det är viktigt att det här uppmärksammas, för de kommer vilja göra sig hörda. I Sverige har vi hamnat i ett låst läge där de [högerextrema] snarare blir martyrer. Tyskland har oss som ett exempel på hur man inte bör göra.¹⁵²

Källsson säger också att Sverige har mycket att lära när det kommer hur man ska hantera extremhögern.¹⁵³ Källsson kommer med argument för hur Sverige bör tänka kring hur man ska hantera högerextremister, vilket är ett argument som faller under logos. Det är också ethos i att Källsson åter igen söker göra en *kompenserande handling* och förbättra och förändra det beteende som kunde ses under mässan i Göteborg. Källsson försöker här också *differentiera sig* själv och Bokmässan med personer som behandlar högerextrema som martyrer så att de får uppmärksamhet och blir större. Målet har skiftat från att differentiera sig från de högerextrema till att differentiera sig från de som ger plats åt högerextrema.

Den sista relevanta artikeln från Göteborgs-Posten utkom den 26 oktober 2017 och har rubriken ”*Bokmässans vd lämnar sitt jobb*”,¹⁵⁴ där Källsson åter beskriver Bokmässan som ett offer för de ”särskilda omständigheterna” som var Nordiska Motståndsrörelsen. Maria Källsson lämnade sin post på eget bevåg och Göteborgs-Posten skriver om Källsson:

”Jag är stolt och glad över att vi lyckades genomföra en bra Bokmessa i år trots de särskilda omständigheterna”, säger hon i ett pressmeddelande och fortsätter:

”Min övertygelse är att Bokmässan kommer att gå starkare ur detta - och fortsätta vara den stora mötesplatsen mellan författare, läsare, förlag och besökare.”¹⁵⁵

Källssons val av ord som stärker det hon vill ha sagt finns även här. Hon är *övertygad* att Bokmässan inte kommer ta skada av detta utan bli starkare, vilket påverkar mässans ethos, både

---

¹⁵² Göteborgs-Posten: *Högerextrema avbröt paneldiskussion*. (2017-10-12). Ahlqvist, C. Ansvarig utgivare. (Hämtad: 2018-02-22).

¹⁵³ Göteborgs-Posten. Ahlqvist, C. Ansvarig utgivare. (2017-10-12).

¹⁵⁴ Göteborgs-Posten: *Bokmässans vd lämnar sitt jobb*. (2017-10-26). Holmgren, T. (Hämtad: 2018-02-22).

¹⁵⁵ Göteborgs-Posten: Holmgren, T. (2017-10-26).

i Källssons förtroende för mässan vilket borde höja ethos, och i den förändring som onekligen kommer att ske. Detta kan också ses som ytterligare en *kompenserande handling*, med det beror helt på vilket perspektiv personen har som analyserar eller läser om händelsen. Är det en person som sympatiserat med Bokmässan och svårigheterna de har ställts inför kan det ses som ett nederlag och därmed är handlingen inte kompenserande. För personer som ansåg att Bokmässan borde ha tagit större ansvar i den publika debatten och skyller på Källsson som vd kan se det som en *kompenserande handling* för att den högsta personen på stegen inte längre är kvar. Denna tolkning beror helt på vilket perspektiv en person kommer ifrån och kan därmed få olika funktioner.

Den 28 oktober meddelar Bokmässan att Nya Tider inte får komma tillbaka till mässan 2017. Den tillfälliga vd:n Frida Edman säger att mässan vill fokusera på vad som är viktigt för dem, mötet mellan författare och läsare.¹⁵⁶ Bokmässan gör det tydligt att de har bytt åsikt, att de principer Källsson har lagt fram om yttrandefrihet inte längre betonas och att det mest viktiga nu är besökarnas och arrangörernas trivsel.

---

¹⁵⁶Göteborgs-Posten: *Bokmässan portar högerextrema Nya Tider*. (2017-10-28). Lindqvist, J. (Hämtad: 2018-05-03).

7. Resultat

Vilka retoriska strategier används?

För att kunna besvara frågan vilka retoriska strategier som används måste vi först åter definiera vad Bokmässan försvarar sig mot, och där blir två teman tydliga. I krisen gällande Nya Tider är Bokmässan förövre och måste försvara sig mot en allmän syn att mässan är omoralisk som ger plats åt högerextrema och rasister. I krisen gällande Nordiska Motståndsrörelsen placerar sig Bokmässan som ett offer. Deras litteraturfestival blir störd för att en organisation kommer dit och är i vägen. Det är dock inte självklart att detta är den allmänna uppfattningen, utan många kan anse att Bokmässan delvis själva har ådragit sig Nordiska Motståndsrörelsens demonstration för att de släppte in Nya Tider på mässan.

Det är flera olika retoriska strategier som återkommer i Källssons uttalanden och argument. Källsson visar en medvetenhet om och positionerar sig själv i relation till de olika doxa som finns i situationen när hon pratar om värderingar och differentierar mässan mot Nordiska Motståndsrörelsen och Nya Tider, samt med en publik. I majoriteten av artiklarna försöker Källsson differentiera Bokmässan och sig själv ifrån Nordiska Motståndsrörelsen och Nya Tider. Hon gör det tydligt att de inte har samma värderingar, står inte för samma saker och har olika syn på människors rättigheter. Värt att lägga märke till är att Källsson endast en gång nämner att Nya Tider är högerextrema, och inte en enda gång att Nordiska Motståndsrörelsen är rasistiska eller högerextrema och att det är därför de inte delar samma åsikter. Det framgår endast att Nordiska Motståndsrörelsen och mässan inte delar samma värderingar på grund av att Nordiska Motståndsrörelsen brukar våld utanför lagen, vilket Källsson och Bokmässan inte anser är acceptabelt. Källsson säger inte att det är problematiskt att Nordiska Motståndsrörelsen eller Nya Tider rasistiska åsikter och rasistisk propaganda eller att organisationerna genom sina åsikter skrämmar människor ifrån att gå på mässan. Det är endast våldet som uttrycks vara problemet med Nordiska Motståndsrörelsen. I Dagens Nyheters reportage med Källsson nämns vissa av Nya Tidars åsikter om en vit övermakt, men Källsson kommenterar endast att åsikterna är förkastliga, på grund av vad som går att anta, den rasistiska betydelsen bakom de åsikterna. Hon påpekar Nordiska Motståndsrörelsens intolerans i motsats till Bokmässans tolerans, och det är tydligt att det är rasism som ligger bakom detta, men Källsson sätter inte ett faktiskt ord på det. Hon påpekar Nordiska Motståndsrörelsen och Nya Tider vid andra tillfällen också, att Nya Tider och Bokmässan har olika värderingar. Dessa värderingar beskrivs dock bara genom

beskrivningen att Bokmässan är ”motsatsen till snäv människosyn och bristande humanism”.¹⁵⁷ Nordiska Motståndsrörelsen och Nya Tider skulle då ha en ”snäv människosyn och bristande humanism”, men åter igen drar sig Källsson från att faktiskt definiera det tydligare. Detta är en tydlig strategi som hon använder, i det att hon ofta differentierar sig och Bokmässan från Nya Tider och Nordiska Motståndsrörelsen genom att ta upp värderingar som är ganska vaga i sin förklaring och i sammanhanget. Hon säger själv inte rasism, nazism eller högerextremism. Det är det tidningarna som gör i sina rubriker och i sina texter. Källsson differentierar Bokmässan från Nya Tider och Nordiska Motståndsrörelsen, men inte genom att differentiera sig mot det som majoriteten av Bokmässans intressenter som bojkottar mässan ser som det viktigaste att differentiera sig mot. Det ligger i hennes uttalanden som något underförstått, men det är ingenting som tas upp explicit. På grund av detta är det svårt att avgöra ifall Källsson faktiskt förstår vad Bokmässan står anklagade för. Det handlar inte enbart om att Bokmässan betar sig omoraliskt, utan också att människor inte kan komma dit för att deras välbefinnande, och kanske liv, är i fara på grund av att det nu är högerextrema organisationer som Nya Tider och Nordiska Motståndsrörelsen på platsen. Människor som inte anser att andra människors liv är lika värda har fått plats på en mässa som är till för människor som hyllar litteratur från hela världen. Bokmässan är en plats för öppenhet och tolerans, som Källsson uttrycker det, och det motarbetas när intolerans får plats på samma arena.

Källsson uttrycker åsikter om att Bokmässan ska vara en plats öppen för diskussion där alla ska trivas. Frågan är ifall detta ens är möjligt att göra. En del av kritiken som riktades mot mässan när Nya Tider först blev portade och när de blev portade från mässan 2018 i november 2017, är att Bokmässan är odemokratiska för att de inte vill låta alla vara med. Vissa typer av åsikter får inte ta plats och därför kan det inte bli en öppen diskussion. Hela krisen under 2016 och 2017 tyder också på att människor av så vitt skilda åsikter inte kan trivas med varandra och ha en konversation med varandra. Organisationer som Nya Tider hotar, som tidigare nämnts, personer som skriver negativt om dem. De gjorde hembesök hos journalister som skrev om Nya Tider från ett perspektiv de inte gillade. Källssons utopi av Bokmässan kommer nog inte att kunna uppfyllas så länge som samhället ser ut som det gör just nu.

Källsson differentierar också sig själv och mässan från media, och vad hon och mässan anser vara ett överdrivet drev, när hon i sin debattartikel skriver om en oproportionerlig reaktion till Nya Tider på mässan.

---

¹⁵⁷ SVT Nyheter. Källsson, M. (2017-09-28).

När det kommer till trion ethos, pathos och logos är de alla närvarande i Källssons texter och uttalanden. Logos är mest närvarande i Källssons egna debattartikel där hon lägger fram argument för varför Bokmässan inte agerar moraliskt felaktigt i att låta Nya Tider närvara på mässan, och att Nya Tider faktiskt inte gör något olagligt. Källsson försöker flera gånger att stärka mässans ethos då det är mässans ethos som ifrågasätts av, bland annat, personerna som bojkottar mässan och även av Nordiska Motståndsrörelsen och deras anhängare. När Källsson pratar om vad mässan anser om Nordiska Motståndsrörelsen och Nya Tider, när hon differentierar sig från de högerextrema organisationerna, är det ethos som hon visar på. Ethos används ständigt för att visa var Bokmässan står i krisen. Eftersom detta är en kris som påverkar Bokmässans ethos påverkar vartenda uttalande Bokmässans framtida ethos och är därmed konstant närvarande. Bokmässans karaktär, att de är en samlingsplats för författare och läsare, är vad som gör att mässan växer. När värderingar krockar och Bokmässan på grund av juridiska skäl inte kunde stänga ute Nya Tider 2016 skadades deras ethos och under 2017 försökte Källsson och mässan bygga upp det igen. Bokmässan har varit noga med när de ska uttala sig under hösten 2017, de säger inte saker i förbifarten utan när någonting händer svarar de på frågor eller lägger själva ut pressmeddelanden för att visa var de står. En annan tung aspekt i Källssons retorik gällande ethos är att Bokmässan 2017 var ideologiskt konsekventa i jämförelse med 2016 då Bokmässan svängde med opinionen. De stod 2017 för yttrandefrihet, demonstrationsrätt och fri åsiktsbildning och mässan stod fast vid det hela hösten fram till Källssons avgång som vd. Arbetet för deras ethos är genomtänkt och eftersom det är närvarande i alla uttalanden, just för att de uttalar sig, spelar det stor roll på hur krisen utvecklar sig. Pathos är också närvarande i flera av Källssons uttalanden. I reportaget om henne kommer det fram att krisen har påverkat personerna som jobbat på mässan och hur de personerna känner inför vad som hänt –de placerar sig själva i en offerposition. Källsson och de andra anställda tillskrivs känslor flera gånger under krisen, bland annat när det kommer till Källssons egna text, där hon känner frustration över situationen som den är. Det är i Källssons ord och ordval som känslorna kommer fram. Situationen är ”olycklig”, de känner ”oro” eller ”frustration”, och någonting är ”ytterst olämpligt”. Att Bokmässan och Källsson har pathos påverkar också deras ethos. Att där är människor bakom organisationen som har känslor och tankar över vad som händer gör dem mer mänskliga. Källsson tydliggör flera gånger att Nya Tider inte gör någonting som är olagligt och därför får de delta på mässan. Hennes fokus på vad Vigsø skriver om som strategin att åberopa *juridiska* anledningar, understrategi till apologia, är Bokmässans stora logosargument. Källssons andra stora logosargument hör också till det *juridiska*, att organisationer som håller sig inom lagen ska få delta.

Det är flera strategier inom den retoriska kriskommunikationsforskningen som återkommande. Att Källsson differentierar mässan från andra aktörer är redan etablerat. Men Källsson kommer också med förklaringar över Bokmässans agerande och strategier från *apologia* och *ideal apologia* förekommer. Alla Ideal apologia-strategier är närvarande i hennes och mässans uttalanden, framförallt i reportaget om Källsson i Dagens Nyheter, där alla sex dragen är med. Förklaringen eller ursäkten *överensstämmer med sanningen*, är *uppriktig*, och *kommer vid rätt tidpunkt*. Den är också *frivillig*, den *riktar sig till samtliga intressenter*, samt den *framförs i en lämplig kontext*. Alla Källssons uttalande framförs i lämplig kontext i denna kris. Det är inget av uttalandena som känns fel i att de kommer vid fel tidpunkt eller kommer ut på en plattform som inte är passande för situationen.

Vad som är intressant är Källssons användande av strategierna *skjuta undan ansvaret*, *åberopa förmildrande omständigheter* och att en handling var *ett val mellan två onda*. Dessa strategier förekommer också i reportaget om Källsson och detta är en av de få gångerna Källsson och Bokmässan inte vill ta ansvar för sina handlingar. Deras handlingar är i detta fall vad som skapade krisen redan 2016, att de lät Nya Tider delta på mässan.

Vid flera tillfällen utför Källsson och mässan en *kompenserande handling*. Först när Bokmässan skänker pengar till organisationer som motverkar intolerans och rasism, sen när Maria Källsson deltog på bokmässan i Frankfurt och diskuterade högerextremism och hur man ska handskas med det, och sist när Källsson lämnade sin post som vd för Bokmässan. Allt detta är en form av kompenserande handlingar för att bygga upp mässans ethos igen efter krisen.

I Källssons egna text försöker Källsson visa på Bokmässans *goda intentioner*. I debattartikeln skiftar hon fokus till media och hur de agerat under krisen, hon går till *motangrepp* och *anklagar den anklagande*. Detta gör hon också när Bokmässan öppnas. Åter vill hon också *tona ner händelsen* i sin text, vilket är något som hon också gör när mässan öppnas. Källsson söker också *lägga ifrån sig ansvar* när hon skriver om att det är omständigheterna som har varit starkt påverkande på situationen.

Källsson är vältalig och använder sig av många av de retoriska strategierna och många av strategierna som finns inom den retoriska kriskommunikationen. Ethos är konstant närvarande, och pathos och många av strategierna inom kriskommunikationen är också tydliga i Källssons uttalanden. Om användandet av dessa strategier är medvetna är i detta fall omöjligt att säga, men de används väl och passande.

Hur väl fungerar Bokmässans kriskommunikation?

Detta är en fråga som kräver mer tolkning och ett större material än vad som finns med här. Bokmässans kriskommunikation fungerar som den ska, i det att Källsson försöker rädda mässans ethos, vilket hon är duktig på. Dock är krisen större än enbart vad som hände under 2017, vilket gör det svårt att avgöra hur väl kommunikationen fungerande i att rädda Bokmässans framtid. Det är svårt att säga ifall krisen är slut än. I skrivande stund har det ännu inte gått åtta månader sedan Bokmässan 2017, och vad som händer i september detta år kan påverka mer än vad som hände 2017. Hur lyckad kriskommunikationen är beror också på media och hur media väljer att inrama Bokmässans kris 2017 i framtiden när allt är över. Vad vi har sett från studien om Kommunals kriskommunikation spelar media stor roll i hur krisen tar form, och om media under den senare delen av 2018 vinklar vad som kanske händer då och vad som hänt tidigare som något bra för Bokmässan borde krisen i framtiden ses som något som stärker Bokmässan. Vinklar media däremot krisen som större och värre kan den ha mer negativ påverkan på Bokmässan än vad krisen redan haft.

8. Sammanfattande slutsats

8.1. Slutsats

Bokmässans kris som började 2016 fortsatte under, och förändrades, under 2017. Bokmässans ethos var på spel då de lät en högerextrem tidning ställa ut på mässan. Det skapades bojkotter och många författare vägrade delta. Bojkotterna blev större i och med att Nya Tider fick ställa ut igen under 2017. På hösten innan Bokmässan 2017 meddelade Nordiska Motståndsrörelsen att de ville demonstrera samma lördag som Bokmässan, vilket skapade skrivelser. Bokmässan var nu i en kris som tedde sig på två olika sätt. Deras ethos stod på spel då de fortsatte låta en högerextrem tidning ställa ut på mässan, och de positionerade sig själva som offer då Nordiska Motståndsrörelsen minskade tillgängligheten till mässan. Analysen i denna uppsats utgår ifrån uttalanden och texter från Bokmässans dåvarande vd Maria Källsson. Källsson försöker stärka Bokmässans ethos genom uttalanden om Nordiska Motståndsrörelsen som visar att Bokmässan inte har samma värderingar som Nordiska Motståndsrörelsen, men hon nämner inte vilka värderingar annat än att Nordiska Motståndsrörelsen är våldsamma, vilket Bokmässan inte gillar. Källssons texter om Nya Tider försöker också stärka Bokmässans ethos och hon fokuserar där på Bokmässans princip om yttrandefrihet och att Nya Tider inte gjort något olagligt. Bokmässan genomförs och Nordiska Motståndsrörelsens demonstration utvecklas till kravaller. Månaden därefter avgår Maria Källsson och den nya vd:n meddelar att Nya Tider inte ska få ställa ut igen, vilket visar att de överger principen om yttrandefrihet som Källsson förespråkade.

Teoretiskt utgår uppsatsen från retorik och retorisk kriskommunikationsforskning och metoden använder sig av de begreppen för närläsningen av Källssons uttalanden och texter. Källsson använder sig av flera av de begrepp, teorier och strategier som tas upp i teorin. Ethos står på spel och Källsson anspelar på pathos i vissa av texterna, samt lägger fram logosargument att Nya Tider inte gör något olagligt. Utifrån de retoriska begreppen och den retorisk kriskommunikationsforskning går det dock inte att avgöra om Bokmässans kriskommunikation är lyckad eller inte. Det största problemet med Källssons uttalanden som påverkar hur krisen kan komma att fortsätta är att hon missar problematiken att Nordiska Motståndsrörelsen och Nya Tider är rasistiska och nazistiska och utgör en fara för utställare och besökare, framförallt utställare och besökare som är icke-vita.

Det går ännu inte att avgöra om Bokmässans kris är över. Det beror helt på vad som händer i hösten 2018. Det beror på hur Nya Tider agerar, hur Nordiska Motståndsrörelsen agerar och

hur Bokmässan kan tänkas svara på mer kritik angående organisationerna eller andra, nya omständigheter. Oavsett om krisen fortsätter eller inte kommer det bli intressant att bevittna.

8.2. Vidare forskning

I metoden är det artiklar i tryckt media, från specifika källor, med uttalanden från Maria Källsson som kommer undersökas. En visare undersökning kan använda sig av ett större urval artiklar, eller undersöka uttalanden i andra medier än tryckta. Det går också att undersöka Bokmässans och Källssons uttalanden redan under 2016 för att undersöka om deras åsikter och beteenden förändrats. Vidare går det att undersöka krisen från andra perspektiv: Hur ser Nya Tider på vad som hände under 2017? Hur ser Nordiska Motståndsrörelsen på det? Var Nordiska Motståndsrörelsen:s demonstration direkt påverkad av debatten som kom kring Nya Tidens deltagande året innan? Hur gick diskussionen bland de som bojkottade mässan? Vidare kan man göra en mottagarundersökning och undersöka närmare den allmänna synen på Bokmässan under hösten 2017. Det går också att undersöka hur krisen, om den fortgår, utvecklas och vad de olika åren har för relation till varandra. Ämnet Bokmässan under hösten 2017 är långt ifrån fullt utforskat.

Källhänvisning

Böcker och rapporter:

Cedlöf, C. (2017) 'Yttrandefrihet eller inte?: en analys av svensk medias debatt om Nya Tidens deltagande inför Bokmässan 2016'. Tillgänglig: <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/8898273> (Hämtad: 2018-04-27).

Ekström, M. *Iscensatta samtal: Om relationen mellan politik och journalistik*. (2009). Statsvetenskaplig tidskrift, 110(4): 407-424.

Fälth, A. (2017) 'Nya Tider för Bokmässan - En fallstudie om clicktivism i organisationskriser'. Tillgänglig: <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/8920549> (Hämtad: 2018-04-06).

Haapanen, L. *Quoting Practices in Written Journalism* (2017).

Lindqvist, J. (2016) *Klassisk retorik för vår tid*. Lund: Studentlitteratur.

Mral, B. och Vigsø, O. (2013) *Krisretorik: retoriska aspekter på kriskommunikation*. Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i samarbete med Retorikförlaget.

Pettersson, E. och Somehagen, S. (2016) "Allt som är lagligt är inte lämpligt";: En fallstudie om Kommunals kris 2016. Tillgänglig: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lnu:diva-53566> (Hämtad: 6 April 2018).

Tullgren, C. (2016) 'Nya Tider, begagnade diskurser: en kritisk diskursanalys av Nya Tider kring Bokmässan 2016'. Tillgänglig: <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/8898875> (Hämtad: 2018-04-27).

Vigsø, O. och Sjösten, L. (2016). *Kriskommunikation*. Lund: Studentlitteratur.

Vuorinen, N. (2014) *Örebro kommuns kriskommunikation i samband med avloppsläckan i Svampen: Retorikens betydelse i den kommunikativa krishanteringen*. Tillgänglig: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-37731> (Hämtad: 2018-02-28).

Artiklar:

Dagens Nyheter: Maria Källsson. "Jag förstår att jag verkar fyrkantig" (2017-09-23) Fahl, H. (Hämtad: 2018-02-22). s. 6-7

Dagens Nyheter: "Nazister tänker trotsa domstolsbeslut" (2017-09-26). Delin, M. och Lindkvist, H. (Hämtad: 2018-02-22). s. 8

Expressen: Nazistiska NMR:s mål: Inrätta tvångsarbete. (2017-06-02). Baas, D. (Hämtad: 2018-05-21).

Göteborgs-Posten: Bah Kuhnke markerade mot NMR. (2017-09-29). Holmgren, T. (Hämtad: 2018-02-22). s. 38-39

Göteborgs-Posten: *Bokmässan manifesterade mot rasism*. (2017-10-01). Holmgren, T. (Hämtad 2018-02-22).

Göteborgs-Posten: *Bokmässan portar högerextrema Nya Tider*. (2017-10-28). Lindqvist, J. (Hämtad: 2018-05-03).

Göteborgs-Posten: *Bokmässan ser över säkerheten*. (2017-09-13). Sjölander, K. (Hämtad: 2018-02-22). s. 6-7

Göteborgs-Posten: *Bokmässans vd lämnar sitt jobb*. (2017-10-26). Holmgren, T. (Hämtad: 2018-02-22). s. 31-32

Göteborgs-Posten: *Bokmässans vd: "Lätt att vara efterklok"*. (2016-08-24). Andersson, J. (Hämtad: 2018-05-08)

Göteborgs-Posten: *Efter den hårda kritiken – Bokmässans vd ber om ursäkt*. (2016-09-25). Andersson, J. (Hämtad: 2018-05-18)

Göteborgs-Posten: *Flera aktörer bojkottar Bokmässan*. (2016-08-18). Råde, O (Hämtad: 2018-05-08)

Göteborgs-Posten: *Göteborg skickade hem NMR*. (2017-10-01). Olausson, J. och Kruse, F. (Hämtad: 2018-05-02)

Göteborgs-Posten: *Här ska nazisterna demonstrera under Bokmässan*. (2017-09-07). Ferhatovic M. och Samara, A. (Hämtad: 2018-05-02).

Göteborgs-Posten: *Högerextrema avbröt paneldiskussion*. (2017-10-12). Ahlqvist, C. Ansvarig utgivare. (Hämtad: 2018-02-22). s. 30

Göteborgs-Posten: *Judiska centralrådet överklagar nazistmarschen*. (2017-09-11). Ahlqvist, C. Ansvarig utgivare (Hämtad: 2017-05-02)

Göteborgs-Posten: *Judiska rådet vill stoppa nazisttåget*. (2017-09-11). Larsson, A. (Hämtad: 2018-05-02)

Göteborgs-Posten: *Kammarrätten förkortar tiden för NMR*. (2017-09-29). Olausson, J. och Vasell, M. och Östberg, F. (Hämtad: 2018-05-02).

Göteborgs-Posten: *Mässan överklagar polisbeslut*. (2017-09-16). Vaccari, C. (Hämtad: 2018-02-22). s. 8-9

Göteborgs-Posten: *Nazister vill demonstrera under mässan*. (2017-08-10). Elbied Pettersson, G. och Samara, A. (Hämtad: 2018-02-22). s. 8-9

Göteborgs-Posten: *Nu får Nya Tider ställa ut på Bokmässan – igen*. (2016-08-31). Edstam, F. Råde, O (Hämtad: 2018-05-08)

Göteborgs-Posten: *Nya Tider får inte ställa ut på Bokmässan*. (2016-08-19). Råde, O. (Hämtad: 2018-05-08)

Göteborgs-Posten: *Publikras för Bokmässan*. (2017-10-02). Holmgren, T. (Hämtad: 2018-02-22). s. 12

Nordfront: Begreppet "nazist". (2016-02-24). Öberg, P. (Hämtad: 2018-05-22)

Svensk Bokhandel: *Högerextrem tidning ställer ut på Bokmässan* (2016-08-17). Schmidt, L. (Hämtad: 2018-05-08)

SVT Nyheter: *"Nordiska Motståndsrörelsen – en terroristorganisation"*. (2017-09-21). Busch Thor, E. och Carlson, A. (Hämtad: 2018-05-21)

SVT Nyheter: *Nya Tider och alternativa bokmässor – så gick det till*. (2017-09-27, uppdaterad 2017-11-28). Runevad Kjellmer, J. (Hämtad: 2018-05-08)

SVT Nyheter: *"Vi är inte naiva"* (2017-09-28). Källsson, M. Tillgänglig: <https://www.svt.se/opinion/maria-kallsson-vd-bokmassan-goteborg> (Hämtad: 2018-03-21).

SVT Nyheter Väst: *"Domstol kör över polis – Nazistdemonstration kortas"*. (2017-09-25). Youcefi, F. (Hämtad: 2017-05-02).

SVT Nyheter Väst: *Nazistdemonstrationen krockar med Gais-match*. (2017-09-26). Engman, A. (Hämtad: 2018-05-02)

SVT Nyheter Väst: *Svenska fotbollsförbundet överklagar nazistdemonstrationen*. (2017-09-27). Eidenskog, J. (Hämtad: 2018-05-02)

SVT Nyheter Väst: *1000-tals motdemonstranter på Heden*. (2017-09-30). Grill, M. (Hämtad: 2018-05-02)

Hemsidor:

Bokmässan: *Historik*. Tillgänglig: <https://bokmassan.se/hem/om-bokmassan/historik/> (Hämtad: 2018-05-08).

Bokmässan: *Svenska Mässan överklagar beslut om samlingsplats för demonstration*. (2017-09-15). Pressmeddelande. Bokmassan.se Tillgänglig: <http://app.bwz.se/gothiatowers/b/v/?vid=950&v=1&share=1&ucrc=3871BB84> (Hämtad: 2017-02-22)

Nya Tider: *Välkommen till Nya Tider! | Nya Tider*. Tillgänglig: <https://www.nyatider.nu/om-nya-tider/> (Hämtad: 2018-05-08).